

Stakes

Vuosikertomus ■ Årsberättelse

Pääjohtajan katsaus:		Yhteiskunta ympärillämme	26
Elämän koko kuva	4	Johtoryhmä ja organisaatio	28
Teema:		Stakesin vuosi 2003:	
Hyvinvointihankkeet hyödyttävät koko kansaa	6	Välineitä ammattilaisten työn tueksi	32
• Lapset ennen kaikkea	6	• Tietoa päätöksenteon tarpeisiin	32
• Uusi palvelumalli ja huometietous ehkäisevät nuorten syrjäytymistä	9	• Ohjausta käytännön toimijoille	33
• Sopivatko perhe ja työ yhteen?	12	• Nyt halutaan tietoa vaikuttavuudesta	35
• Terveysthuoltopiiriin malli sopii kaikille	14	• Kohti uusia tutkimusohjelmia	36
• EU:sta apua ikääntyvien olojen kohentamiseen	15	• Alueellinen yhteistyö tiivistä	37
• Hyvinvointia edistetään myös lähialueilla ja Kaukoidässä	20	• Perustana luotettava tietotuotanto	39
Stakes tänään	24	• Osaamista kansainvälisiin kehityshankkeisiin	40
		Johtaminen, hallinto ja talous	42

Sisällys ■ Innehåll

Generaldirektörens översikt:		Samhället omkring oss	26
Livet som helhet	4	Ledningsgruppen och organisationen	28
Tema:		Stakes 2003:	
Välfärdsprojekten gagnar hela befolkningen	6	Arbetsverktyg för de yrkesverksamma	32
• Barnen prioriteras	6	• Information för beslutsfattare	32
• Ny servicemodell och narkotikaupplysning förebygger att ungdomar slås ut	9	•Handledning för aktörer ute på fältet	33
• Går det att förena arbete och familjeliv?	12	• Information om effekten	35
• Modellen hälso- och sjukvårdsdistrikt lämplig för alla	13	• På väg mot nya forskningsprogram	36
• EU hjälper till att förbättra äldres situation	15	• Regionalt samarbete svetsar samman	37
• Välfärd främjas också i närområden och Fjärran Östern	20	• En tillförlitlig informationsproduktion som grund	39
Stakes i dag	24	• Sakkunskap för internationella utvecklingsprojekt	40
		Ledning, administration och ekonomi	42

Stakes on asiantuntijakeskus, joka tuottaa ja välittää sosiaali- ja terveysalan tietoa ja osaamista sekä tutkii ja kehittää alan palveluja. Stakes toimii tiiviissä yhteistyössä sosiaali- ja terveysalan toimijoiden kanssa. Muita yhteistyötahoja ovat tutkimuslaitokset, järjestöt, yritykset, lainsäätäjät ja muu valtionhallinto.

Mikä Stakes on? ■ Vad är Stakes?

Stakes är ett sakkunnigorgan som producerar och förmedlar information och kunskap om social- och hälsovården utöver att forska i och utveckla servicen på området. Stakes har nära samarbete med aktörerna inom social- och hälsovården. Andra samarbetspartner är forskningsinstitut, organisationer, företag, lagstiftare och övriga förvaltningsgrenar.

Elämän koko kuva

Vuoden 2003 vuosikertomuksen teemana on elämän kulku. Stakesin tehtävänä on kattaa tutkimus- ja kehittämistoimillaan sekä tietovarannoillaan koko sosiaali- ja terveystieteiden alueita, monia huippuunsa viritettyjä tiimejä ja paljon asiantuntijatyötä. Kun tuota rikasta moninaisuutta pitäisi kuvata poikkileikkauksena, yhden vuoden saavutuksina, joudutaan valinnan vaikeuksiin.

Ensinnäkin työ on aina pitkäjänteistä, oli sitten kyse osaamisen rakentamisesta tai ymmärryksen kartuttamisesta. Kehittämistyössä tarvitaan vuorovaikutteisuutta ja kumppanuutta, joka ei aina synny nopeasti ja suoraviivaisesti. Tutkimus kasvaa myös orgaanisesti osaamisen ympärille. Sitä ei voi ostaa tyhjältä. Toiseksi laajan osaamisen kuvaamiseksi ei riitä selostus yhden vuoden aherruksesta ja oivaluksista.

Livet som helhet

Temat för årsberättelsen 2003 är livets gång. Stakes uppgift är att täcka hela social- och hälsovården genom sin forskning, utveckling och kunskapsresurs. Social- och hälsovården omfattar otaliga specialområden, många toppdrillade arbetsgrupper och mycket sakkunnigarbete. Att ge ett tvärsnitt av denna mångsidighet i form av ett års resultat är allt annat än lätt.

För det första är det alltid fråga om långsiktisarbete, oavsett om det gäller att förbättra kunskaper eller öka förståelse. Inom utvecklingsarbete krävs växelverkan och samförstånd. Något som inte alltid nås genast och utan problem. Forskning utvecklas också organiskt kring kunnande. Om den inte finns kan den inte köpas. För det andra är det inte möjligt att beskriva ett brett kunnande i en enda rapport om ett års ihärdigt arbete och insikter.

Tänä vuonna tarkastelemme työtämme elämän kulun kehikossa. Sosiaali- ja terveysalan kysymykset koskettelevat koko elämää, sen kaikkia piirteitä, olivatpa ne sitten harvinaisia, erityisiä, iloisia, traagisia, eettisiä, valtakunnanlaajuisia, yksityisiä tai mitä muuta tahansa. Voimakas ja verevä arki yhdistää nuo teemat: ihmisen kehitys ja kasvaminen lähiyhteisössään, asuinalueellaan, globaalisti. Stakesin työnivoo nämä teemat kansalaisten ja päätöksentekijöiden käyttöön yhteiskunnallisesti merkitykselliseksi tiedoksi ja ymmärrykseksi.

Hyvät lukijat, tässä teille vilahdus elämän kulkuun Stakesin osajien kuvaamana.

Vappu Taipale
pääjohtaja

Vappu Taipale
pääjohtaja

Vappu Taipale

I år betraktar vi vårt arbete med utgångspunkt i livets gång. Frågorna inom social- och hälsovården rör hela livet. De må sedan vara ovanliga, särskilda, glada, tragiska, etiska, landsomfattande, privata eller någonting annat. I den innehållsrika och rörliga vardagen kombineras dessa teman: människans utveckling och uppväxt i näromgivningen, bostadsområdet, globalt. Stakes arbete knyter samman dessa teman och ställer dem till medborgarnas och beslutsfattarens förfogande i form av information och förståelse som är betydelsefull för samhället.

Bästa läsare, i det följande får du en inblick i livets gång genom Stakes sakkunniga.

Vappu Taipale
generaldirektör

Vappu Taipale
generaldirektör

Hyvinvointihankkeet hyödyttävät koko kansaa

Stakes edistää koko kansan hyvinvointia ja terveyttä. Se pyrkii eri projektien luomaan uusia palvelumalleja ja käytäntöjä, joiden ansiosta lapset, aikuiset ja vanhuksat voivat entistä paremmin. Hyvinvoinnin lisääminen ei rajoitu vain Suomeen, vaan Stakesin tietoa ja taitoa on viety eri puolille maailmaa.

Lapset ennen kaikkea

Lasten hyvinvointi on kaiken kehityksen lähtökohta. Stakesilla on monia lasten hyvinvoinnin edistämisen hankkeita, joista hyviä esimerkkejä ovat kasvatuskumppanuus ja läheisneuvonpito. Kasvatuskumppanuus-hanke edistää päiväkotihenkilöstön vuorovaikutustaitoja. Läheisneuvonpito luo uudenlaisen lähestymistavan ratkoa perheiden ongelmia.

Kehittämispäällikkö Anna-Leena Välimäen vetämä Kasvatuskumppanuus-hanke kehittää samannimistä

Lasten hyvinvointi on kaiken kehityksen lähtökohta. Barnens välbefinnande är utgångspunkten för all utveckling. Lasten hyvinvointi on k

Välfärdsprojekten gagnar hela befolkningen

Stakes främjar hela befolkningens välfärd och hälsa. Genom olika projekt strävar Stakes efter att skapa nya servicemodeller och ny praxis för att välmågan hos barn, vuxna och äldre skall öka. Arbetet med att öka välfärden är inte begränsat till Finland. Stakes know-how förs också ut i världen.

Barnen prioriteras

Barnens välbefinnande är utgångspunkten för all utveckling. Stakes driver många projekt som främjar barns välbefinnande. Goda exempel på detta är fostringsgemenskap och familjerådslag. Projektet Fostringsgemenskap främjar dagvårdspersonalens interaktiva färdigheter, medan familjerådslag är ett nytt sätt att lösa problem i familjer.

Utvecklingschef Anna-Leena Välimäki leder projektet Fostringsgemenskap, i vilket man utvecklar ett fortbildningsprogram med samma namn för anställda inom

täydennyskoulutusohjelmaa päivähoiton henkilöstölle. Kasvatuskumppanuus tarkoittaa vanhempien ja työntekijöiden molemminpuolista, tietoista ja sitoutunutta vuoropuhelua lapsen kehityksen ja kasvun tukemiseksi.

Kasvatuskumppanuus luo jatkumoa lastenneuvoloiden työlle, jossa tuetaan lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Vuosiksi 2003–2005 ajoittuva hanke pohjautuu kahteen Stakesissa jo toteutettuun hankkeeseen Vanhemmuuden aika ja Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen perustason työssä.

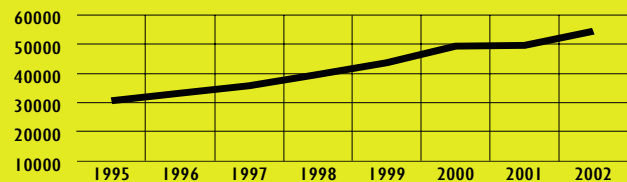
Kasvatuskumppanuus-koulutusmalli pyrkii syventämään päiväkotihenkilöstön taitoja kumppanuuteen perustuvasta vuorovaikutuksesta. Koulutuksen tavoitteena on myös lisätä henkilöstön ymmärrystä kasvattajan ja lapsen välisestä suhteesta sekä parantaa valmiuksia tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta.

Kasvatuskumppanuus-koulutus koostuu kahdeksanpäiväisestä peruskoulutuksesta ja 1–2 vuotta kestävästä työnohjauksesta. Hankkeen aikana Stakes järjestää kouluttajakoulutusta, johon osallistuu osa peruskurssin

aikeen kehityksen lähtökohta. Barnens välbefinnande är utgå

Lastensuojelun avoimuuden piirissä olevat lapset ja nuoret
Barn och ungdomar inom barnskyddets öppenvård

barnomsorgen. Fostringsgemenskapen innebär att föräldrar och anställda för en medveten och engagerad dialog för att stödja barnets utveckling och uppväxt.

Fostringsgemenskapen är en fortsättning på barnrådgivningsbyråernas arbete där man stöder samspelet mellan barn och förälder. Projektet, som genomförs 2003–2005, bygger på två tidigare Stakesprojekt, nämligen Tid för föräldraskap och Främjande av det tidiga samspelet inom grundhälsovården.

Utbildningsmodellen Fostringsgemenskap syftar till att fördjupa daghemspersonalens kunskaper om interaktion

som grundar sig på samförstånd. Syftet med utbildningen är också att öka personalens kunskaper om kontakten mellan fostrare och barn och att förbättra färdigheterna att stödja samspelet mellan barn och förälder.

Fostringsgemenskapsutbildningen består av åtta dagars grundläggande utbildning samt arbetshandledning under ett till två år. Inom projektet anordnar Stakes utbildarutbildning, som en del av dem som gått den grundläggande utbildningen deltar i. En person som fullgjort utbildarutbildningen kan hålla grundläggande kurser och på detta sätt främja spridningen av modellen i sin egen kommun. Utbildningsmodellen utvecklas tillsam-

käyneistä. Kouluttajakoulutuksen suorittanut voi pitää peruskursseja ja näin edistää mallin leviämistä omassa kunnassaan. Koulutusmallia kehitetään seitsemän pilottikunnan kanssa, joita ovat Helsinki, Kirkkonummi, Siilinjärvi sekä Hattula, Janakkala, Kalvola ja Renko.

Läheisneuvonpito on lähtöisin Uudesta-Seelannista. Siellä neuvonpito on lain mukaan järjestettävä aina ennen huostaanottopäätöksen tekemistä tai nuoren rikosasian oikeuskäsittelyä. Suomessa Stakes on vuodesta 1998 lähtien kehittänyt ja juurruttanut työkäytäntöä yhdessä kunta- ja järjestökentän kanssa kokoamalla kokemuksia,

järjestämällä koulutusta ja luomalla valtakunnallisen läheisneuvonpitoverkoston.

Vuodesta 2002 lähtien Stakes on vetänyt erikoistutkija Tarja Heinon johdolla pohjoismaista, lasten kokemuksiin keskittyvää tutkimusprojektia.

Läheisneuvonpidossa asiakkaan ja hänen läheistensä voimavarat saadaan käyttöön ja ammattilaisten asiantuntijuus muotoutuu uudella tavalla. Neuvonpidossa koollekutsujan avulla kartoitettu ja kutsuttu läheisverkosto saa kuulla asiassa oleellisen viranomaisten tiedon, minkä

Sosiaalityöntekijä hyväksyy suunnitelman, jos se ei ole lapsen edun vastainen. En socialarbetare godkänner planen, om den främjar barnet.

mans med sju pilotkommuner, nämligen Helsingfors, Kyrkslätt, Siilinjärvi, Hattula, Janakkala, Kalvola och Renko.

Familjerådslag kommer ursprungligen från Nya Zeeland. Där måste rådslag anordnas enligt lag innan beslut om omhändertagande fattas eller en ung persons brottsmål handläggs i rätten. I Finland har Stakes från och med 1998 utvecklat och förankrat en arbetspraxis tillsammans med kommuner och organisationer genom att samla erfarenheter, organisera utbildning och upprätta ett landsomfattande familjerådslagsnätverk.

Från och med 2002 har Stakes under ledning av specialforskare Tarja Heino drivit ett nordiskt forskningsprojekt som fokuserar på barns erfarenheter.

Genom familjerådslag får man tillgång till klientens och dennes närståendes kraftresurser, och sakkunskapen hos dem som arbetar med dessa frågor omformas. En person mobiliserar och kallar samman ett nätverk av närstående till rådslag, där nätverket får kännedom om väsentlig information som myndigheterna har. Efter det håller nätverket ett eget möte och utarbetar en plan för att lösa situationen.

jälkeen se omassa kokouksessaan laatii suunnitelman tilanteen ratkaisemiseksi.

Sosiaalityöntekijä hyväksyy suunnitelman, jos se ei ole lapsen edun vastainen. Läheisneuvonpito laajentaa lasta tukevan verkoston sekä lisää lastensuojelutyön selkeyttä, avoimuutta ja vuorovaikutteisuutta asiakasperheen ja viranomaisten välillä.

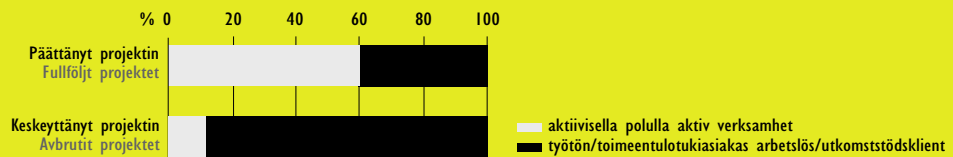
Uusi palvelumalli ja huumetietous ehkäisevät nuorten syrjäytymistä

Stakes on ollut mukana sekä kehittämässä uudenlaisia malleja syrjäytymisuhan alaisille nuorille että keräämässä tietoa huumekekeiluista, jotta saataisiin välineitä niistä aiheutuvien ongelmien ennaltaehkäisyyn.

Stakesin sosiaalipalvelujen evaluaatioryhmä FinSoc on osallistunut uuden toiminta- ja palvelumallin kehittämiseen niille nuorille, jotka uhkaavat pudota kaikista yhteiskunnan verkostoista. Mallia kehiteltiin Joensuun

Nuotta-projektin päättäneiden ja keskeyttäneiden tilanne kuuden kuukauden kuluttua projektin lopettamisesta (%)
Situasjonen bland de ungdomar som fullföljt och som avbrutit Nuotta-projektet, sex månader efter det att projektet avslutats (%)

ets intressen. Sosiaalityöntekijä hyvä

En socialarbetare godkänner planen, om den främjar barnets intressen. Genom familjerådslag utvidgas det nätverk som stöder barnet. Dessutom ökar barnskyddsverksamhetens åskådlighet, öppenhet och interaktion i kontakterna mellan klientfamiljen och myndigheterna.

Ny servicemodell och narkotikaupplysning förebygger att ungdomar slås ut

Stakes har varit med och utvecklat nya modeller för ungdomar som hotas av utslagning samt samlat in uppgifter om narkotikamissbruk för att kunna förebygga problem till följd av missbruket.

Stakes grupp för utvärdering av socialtjänster, FinSoc, har deltagit i utvecklandet av en ny verksamhets- och servicemodell för de ungdomar som löper risk att hamna utanför alla nätverk i samhället. Modellen utvecklades inom ramen för Joensuu stads Nuotta-projekt 2000–2003. För planeringen av projektet ansvarade arbetsverket för basservice i Joensuu och Joensuu arbetskraftsbyrå. Staden fick också finansiellt stöd från Europeiska socialfonden.

Den nya verksamhets- och servicemodellen fokuserar på ungdomar i åldern 17–24 år med svag motivation för arbete och utbildning och som därför löper risk att slås ut.

Teema ■ Tema

Nuotta-projektissa vuosina 2000–2003. Projektin suunnittelusta vastasivat Joensuun kaupungin peruspalveluvirasto ja Joensuun työvoimatoimisto. Kaupunki sai rahoitusta myös Euroopan sosiaalirahastolta.

Uusi toiminta- ja palvelumalli keskittyi niihin 17–24-vuotiaisiin nuoriin, jotka ovat heikosti motivoituneita sekä työhön että koulutukseen ja näin syrjäytymisuhan alaisia. Mallissa sosiaalityöntekijä–työvoimaohjaaja–työpari rakentaa saumattomia palvelu- ja tukimuotoja, joilla luodaan nuorille sosiaalista kuntoutusta ja työelämäpolkuja. Lisäksi nuorten arkielämän tukena on ollut kolme ohjaajaa.

Nuotta-projektiin osallistui kolmen vuoden aikana 160 nuorta. Nuorilla oli elämässään monenlaisia vaikeuksia: joko päihde- ja mielenterveysongelmia tai rikosrekisteriä tai kaikki kolme yhtä aikaa.

– Nämä olivat nuoria, joilta oli mennyt luottamus yhteiskunnan organisaatioihin. Ensimmäinen oli rakennettava luottamus uudelleen ja luotava sellaiset edellytykset, jotta nuori saa taas otetta elämästä tai pääsee harjoitteluun tai töihin, sanoo tutkija Pekka Karjalainen.

Stakesilla on tärkeä rooli myös huumeiden käyttöä ja niiden väkivaltaisen asennoitumista koskevan tiedon tuottajana. Stakes har en viktig roll som p

Enligt modellen utarbetar arbetsparet socialarbetare och arbetskraftskonsulent flexibla service- och stödformer, genom vilka man utformar social rehabilitering och arbetslivsstigar för ungdomar. Dessutom fungerar tre handledare som stöd för ungdomarna i vardagsfrågor.

I Nuotta-projektet deltog sammanlagt 160 ungdomar under en tre års period. Ungdomarna hade många olika typer av problem: antingen missbruk eller psykiska problem, straffregister eller alla dessa problem samtidigt.

– Dessa ungdomar hade förlorat förtroendet för samhällets organisationer. Till att börja med måste man bygga

upp förtroendet på nytt och skapa förutsättningar för att den unga personen kunde komma på fötter igen eller få en praktikplats eller ett arbete, säger forskaren Pekka Karjalainen.

En del av ungdomarna drog sig ur projektet innan en meningsfull fortsättning hade hittats, men många av dem som tog emot det stöd och den hjälp som erbjöds fick en utbildnings- eller arbetsplats. Även efter uppföljningsperioden på sex månader var deras livssituation bättre än den situation som de som avbrutit befann sig i.

Osa nuorista keskeytti projektin ennen kuin mielekästä jatkoa oli löytynyt. Sen sijaan moni niistä, jotka ottivat projektin tuen ja avun vastaan, sai koulutus- tai työpaikan. Lisäksi heidän elämäntilanteensa oli keskeyttäneiden tilannetta parempi myös kuuden kuukauden seuranta-ajan jälkeen.

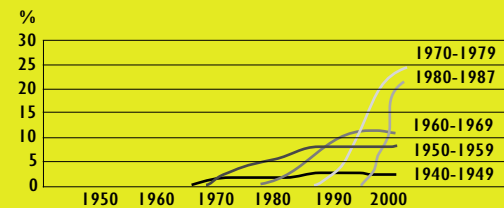
Stakesilla on tärkeä rooli myös huumeiden käyttöä ja niihin asennoitumista koskevan tiedon tuottajana. Suomalaisten huumeiden käytöstä on kyselty vuodesta 1992 lähtien. Tällä hetkellä on menossa päihdetutkimusten sarja, jossa seurataan alkoholin ja huumeiden käytön muutoksia.

Viimeisimmät tiedot huumeiden käytöstä löytyvät vuoden 2002 päihdetutkimuksesta. Tuolloin 12 prosenttia vastaajista ilmoitti kokeilleensa tai käyttäneensä joskus elämässään jotain laitonta huumeainetta. Kaiken kaikkiaan heitä on noin 450 000. Kokeilijoiden määrä on kasvanut kymmenessä vuodessa seitsemän prosenttia.

Erikoistutkija Pekka Hakkarainen pitää uusimman päihdetutkimuksen merkittävimpana tuloksena sitä, että 1990-luvulla todettu toinen huumeaalto näyttäytyy siinä

Kannabista kokeilleet syntymävuosittain (kumulatiivinen prosenttiosuus)
De som prövat på cannabis efter födelseår (kumulativ procentandel)

roducent av information om narkotikamissbruk och inställninge

Stakes har en viktig roll som producent av information om narkotikamissbruk och inställningen till narkotika. Finländarnas användning av narkotika har följts sedan 1992. För närvarande genomförs en rad undersökningar om alkohol och narkotika för att utreda hur missbruket förändras.

De senaste uppgifterna om narkotikamissbruk är från undersökningen om alkohol och narkotika 2002. Då meddelade 12 procent av de svarande att de någon gång prövat på eller använt olaglig narkotika. Antalet personer som prövat är cirka 450 000 och det har ökat med sju procent på tio år.

Specialforskare Pekka Hakkarainen anser att det viktigaste resultatet från den nya undersökningen om alkohol och narkotika är att den andra "narkotikavåg" som konstaterades på 90-talet visade sig vara ett generationsfenomen. De som föddes på 70- och 80-talen var då 18 år, som är den vanligaste åldern för att pröva på narkotika. Andelen som prövat på narkotika ökade i dessa åldersklasser till ungefär en fjärdedel, när den tidigare varit högst cirka en tiondel av åldersklassen.

Även om man i undersökningen främst utrett antalet personer som prövat på narkotika, kan också narkotika-problem förutses genom den. Med tanke på tryggande

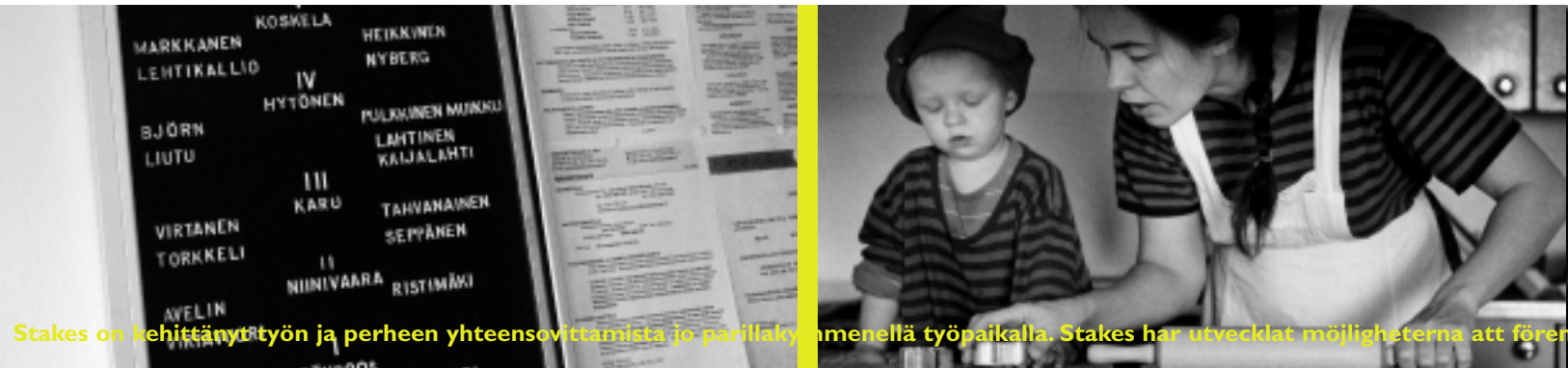
sukupolvi-ilmionä. 1970- ja 1980-luvuilla syntyneet ikäluokat tulivat tuolloin 18 vuoden ikään, mikä on yleisin huumeiden kokeiluikä. Kokeilijoiden osuudet nousivat näissä ikäryhmissä noin neljäsosaan ikäluokasta, kun aiemmin kokeilijoita oli enimmilläänkin vain noin kymmenesosa ikäluokasta.

Vaikka päihdetutkimus mittaa lähinnä kokeilijoiden lukumäärää, huumeongelmia voidaan ennakoida sen perusteella. Hyvinvoinnin turvaamisen kannalta tieto uhkatekijöistä on tärkeää. Tämän tiedon varassa osataan

varautua huumehaittojen ehkäisyyn. Samalla saadaan välineitä päätöksenteon pohjaksi.

Sopivatko perhe ja työ yhteen?

Stakesissa on jo monen vuoden ajan kehitetty menetelmiä työn ja perheen yhteensovittamiseksi hyvinvoinnin ja tasa-arvon näkökulmasta. Elämäkokonaisuuden merkityksen oivaltaminen myös työpaikoilla on edellytys sille, että perhe ja työelämä voidaan yhdistää molempia tyydyttävällä tavalla. Tulokset työpaikkatyöstä

av välfärden är information om riskfaktorer viktig. Genom informationen kan man förebygga narkotikaskador. Samtidigt får man underlag för beslutsfattande.

Går det att förena arbete och familjeliv?

I Stakes har man redan under många år utvecklat metoder för att förena arbete och familjeliv med utgångspunkt i välfärd och jämställdhet. En förutsättning för att kunna förena arbete och familjeliv på ett sätt som tillfredsställer alla är att man också på arbetsplatserna ser livet som en helhet. Resultat ger vid handen att både

anställda och arbetsgivare vinner på flexibla möjligheter att förena arbete och familjeliv.

Stakes har utvecklat möjligheterna att förena arbete och familjeliv på ett tiotal arbetsplatser. Att främja möjligheterna är en process som varje arbetsplats själv ansvarar för. Förändringar kan inte genomföras av utomstående. Som stöd för processen behövs dock en person med kunskap om metoderna. Utvecklingen av verksamhetsrutinerna kräver både tid och engagemang. Den hårda pressen i arbetslivet ökar utmaningen.

Teema ■ Tema

kertovat, että sujuva työn ja perheen yhteensovittaminen on etu sekä työntekijöille että työnantajille.

Stakes on kehittänyt työn ja perheen yhteensovittamista jo parillakymmenellä työpaikalla. Yhteensovittamisen edistäminen on prosessi, joka jokaisen työyhteisön on itse toteutettava. Muutosta ei voi tuoda ulkoa. Prosessin tueksi tarvitaan kuitenkin henkilö, joka taitaa menetelmät. Toimintakäytäntöjen kehittämiseen vaaditaan aikaa ja sitoutumista. Koska työelämän paineet ovat kovat, haaste on sitä suurempi.

Projektipäällikkö Minna Salmen ja erikoistutkija Johanna Lammi-Taskulan mukaan kehittämistyössä keskeisiä ovat esimiesten ja työntekijöiden omasta elämäkokemuksesta kumpuavat oivallukset. Haastattelujen, ryhmäkeskustelujen sekä toiminnallisten menetelmien avulla (elämänviivan piirtäminen, oman identiteetin sekä työ- ja perhesuhteiden tutkiminen valokuvien avulla ja tulevaisuustarinoiden kirjoittaminen) kehitetään työyhteisön toimintatapoja ottamaan huomioon työntekijän elämän kokonaisuus. Työyhteisön kehittäminen vaatii ainakin 1–2 vuoden jakson ennen kuin tuloksia alkaa näkyä. Jo asiasta viriävä keskustelu on kuitenkin askel oikeaan suuntaan.

Arbete och familjeliv på ett tiotal arbetsplatser. Stakes on kehitt...

Arbete och familjeliv på ett tiotal arbetsplatser. Stakes on kehitt...

Enligt projektchef Minna Salmi och specialforskare Johanna Lammi-Taskula är insikter som överordnade och anställda kommit till genom egna livserfarenheter centrala i utvecklingsarbetet. Genom intervjuer, diskussioner i grupp och funktionella metoder (rita sin livslinje, utforska sin egen identitet och arbets- och familjerelationer genom fotografier, skriva berättelser om framtiden) utvecklas tillvägagångssätten på arbetsplatsen, så att den anställdes liv ses som en helhet. Det krävs minst 1–2 år innan man ser resultat av utvecklingen av arbetsgemenskapen. Redan en diskussion om frågan är ett steg i rätt riktning.

Det finns intresse för de finländska erfarenheterna av att förena arbete och familjeliv inte bara i Europa utan också i Japan. I Japan vill man få ut kvinnorna i arbetslivet och männen att ta ansvar för det dagliga livet i familjen, eftersom befolkningen åldras och traditionen att arbeta på samma företag i hela sitt liv försvinner.

Modellen hälso- och sjukvårdsdistrikt lämplig för alla

På Stakes har man utvecklat en verksamhets- och förvaltningsmodell för hälso- och sjukvårdsdistrikt, som

Suomen kokemuksista työn ja perheen yhteensovittamisen tukemisessa on oltu kiinnostuneita paitsi muissa Euroopan maissa myös Japanissa, jossa väestön vanhetessa ja elinikäisen samaan yritykseen sitoutumisen murtuessa naisia halutaan työmarkkinoille ja miehiä ottamaan vastuuta perheen arjesta.

Terveydenhuoltopiirin malli sopii kaikille

Stakesissa on kehitetty kaikenikäisille suomalaisille sopiva terveydenhuoltopiirin toiminta- ja hallintomalli. Mallin tilaajana on 13 kunnan muodostama Itä-Savon

sairaanhoitopiiri. Sitä rahoittaa sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö osana kansallista terveydenhuollon hanketta. Kehittämispäällikkö **Maijaliisa Junnila** mukaan malli perustuu väestön tarpeisiin. Koska terveyspalveluiden tarve on hyvin erilainen eri elämänvaiheissa, myös niiden tuottamiseen osallistuva verkosto muuttuu ikävaiheen mukaan. Terveydenhuoltopiirin organisaatio jakaantuu mallin mukaan kolmeen lohkoon: lapsiperheiden, aikuisten ja vanhusten palveluihin. Kunkin elämänvaiheen palvelut tuotetaan toimivana kokonaisuutena peruspalveluista erikoissairaanhoidon.

Yli viisikymppisten hyvinvointia edistetään monin eri tavoin. Över 50-åriga personer välfärd främjas på många olika sätt. Yli viisikymppisten

lämpar sig för finländare i alla åldrar. Modellen beställdes av Östra Savolax sjukvårdsdistrikt, som består av 13 kommuner. Den finansieras av social- och hälsovårdsministeriet som en del av det nationella hälso- och sjukvårdsprojektet.

Enligt utvecklingschef **Maijaliisa Junnila** utgår modellen från befolkningens behov. Eftersom behovet av hälso- och sjukvårdstjänster varierar i olika skeden av livet, ser det nätverk som levererar dem olika ut beroende på klientens ålder. Hälso- och sjukvårdsdistriktets organisation är tredelad: tjänster för barnfamiljer, för vuxna och för äldre. Tjänsterna för varje skede av livet tillhandahålls som en

fungerande helhet från basservice till specialiserad sjukvård.

Tjänsterna skulle alltså levereras dels som närservice, dels som regional service. Kommunerna skulle tillhandahålla när servicen på samma sätt som hittills. Den enda skillnaden skulle vara att invånarna bildar områden med minst 10 000 personer som inte följer kommungränserna.

Familjeservicecentralen är ett exempel på regional service. På familjeservicecentralen skulle man tillhandahålla som närservice mödra- och barnrådgivning, elevvård

Osa palveluista tuotettaisiin lähipalveluna, osa alueellisisina palveluina. Kunnat tuottaisivat lähipalvelut kuten nytkin. Ainoa ero nykytilanteeseen olisi se, että asukkaat muodostaisivat vähintään 10 000 henkilön alueita kuntarajoista riippumatta.

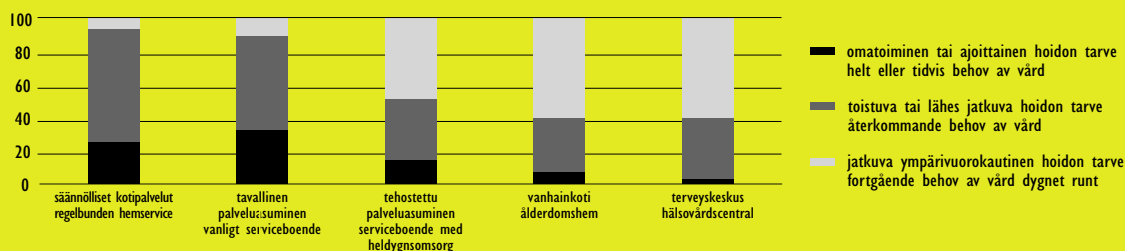
Perhepalvelukeskus on esimerkki alueellisesta palvelusta. Siihen koottaisiin lähipalveluna tuotettava äitiys- ja lastenneuvola, oppilashuolto ja perusterveydenhuolto, mutta sieltä olisi saatavissa myös kaikki erityistyöntekijöiden palvelut ja mielenterveyspalvelut. Lisäksi lastensuojelu ja perheiden sosiaalityö toimisi perhepalvelukeskuksessa.

Vielä ei ole tietoa, hyväksyvätkö Itä-Savon kuntien päätävät elimet uuden terveydenhuoltopiirin mallin. Junnilan mukaan mallia voi käyttää joko kokonaan tai osittain mihin tahansa muuhunkin suomalaiseen kuntaan.

EU:sta apua ikääntyvien olojen kohentamiseen

Yli viisikymppisten hyvinvointia edistetään monin eri tavoin. Kahdessa EU-hankkeessa pyritään kartoittamaan vanhenevia naisia koskevat tutkimustiedon puutteet ja varautumaan vähemmistöihin kuuluvien ikäihmisten sosiaali- ja terveyspalvelujen parantamiseen. Myös demen-

Ikääntyneiden hoidon tarve eri palveluissa 2001
Äldres vårdbehov inom olika tjänster 2001

och primärvård, men där skulle också tillhandahållas alla specialarbetares tjänster och mentalvårdstjänster. I familjeservicecentralen skulle dessutom finnas barnskyddsverksamhet och socialtjänster för familjer.

För närvarande vet man ännu inte om de beslutande organen i kommunerna i Östra Savolax kommer att godkänna den nya modellen för hälso- och sjukvårdsdistrikt. Enligt Junnila kan modellen helt eller delvis tillämpas i vilken annan finländsk kommun som helst.

EU hjälper till att förbättra äldres situation

Över 50-åriga personers välfärd främjas på många olika sätt. I två EU-projekt håller man på att kartlägga vilka forskningsuppgifter som inte finns om äldre kvinnor och att förbereda sig på att förbättra social- och hälsovårdstjänster för äldre som hör till minoriteter. Även dementa äldre behöver vård av god kvalitet. Detta klarar en observationsmetod från England.

Finland medverkar i projektet Meri, som 12 av EU:s medlemsstater deltar i. Dess syfte är att öka kunskaper-

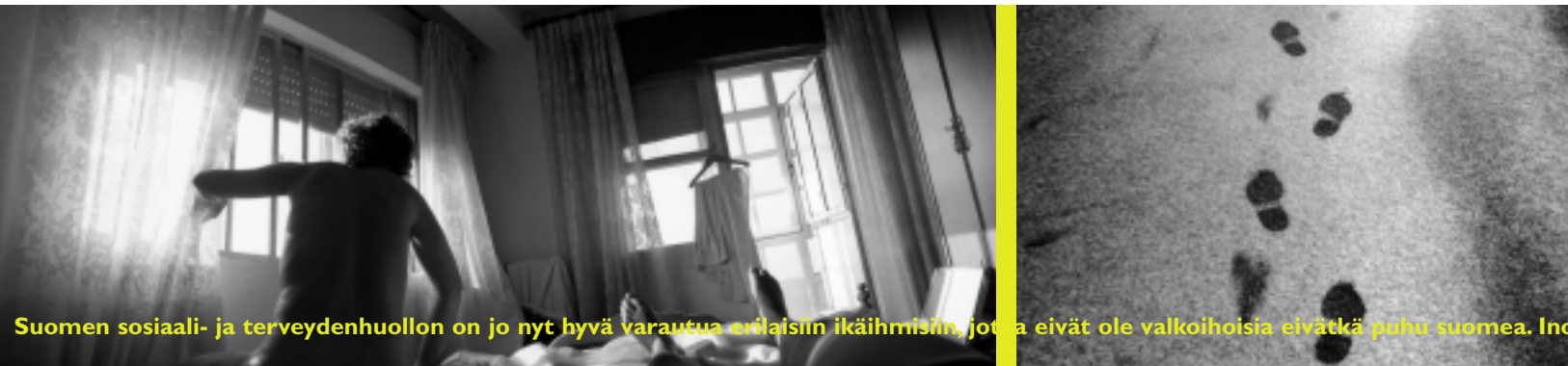
toituneet vanhuksset tarvitsevat laadukasta hoitoa. Sitä selvittää Englannista tuotu havainnointimenetelmä.

Suomi on mukana 12 EU-maan MERI-hankkeessa, jonka tarkoituksena on lisätä tietoa yli 50-vuotiaiden naisten elämästä ja kartoittaa ne alueet, joilta tutkimustietoa puuttuu. Hankkeen lyhenne tulee sen englanninkielisestä nimestä ”Mapping existing research and identifying knowledge gaps concerning the situation of older women in Europe”.

MERI-projekti toteutetaan Stakesissa vuosina 2003–2004. Ensimmäisessä vaiheessa maat ovat koonneet

omiin tietopankkeihinsa vuosina 1993–2002 julkaistua tutkimustietoa yli 50-vuotiaista naisista. Tiedot yhdistetään myöhemmin yhteiseen eurooppalaiseen tietopankkiin. Tietoa kootaan terveydestä, koulutuksesta, työstä, talous- ja elinoloista, sosiaalisesta integraatiosta ja osallistumisesta, väkivallasta ja etujärjestötoiminnasta.

MERI-hankkeen Suomen osuuteen on koottu tähän mennessä 75 julkaisua tai artikkelia. Ikääntyneistä on paljon tutkimuksia, mutta niissä ei ole läheskään aina eritelty sukupuolta.

Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon on jo nyt hyvä varautua erilaisiin ikäihmisiin, jotka eivät ole valkoihoisia eivätkä puhu suomea. Ino

na om över 50 år gamla kvinnors liv och att kartlägga vilka områden som det inte finns några forskningsuppgifter om. Projektets akronym kommer från det engelska namnet ”Mapping existing research and identifying knowledge gaps concerning the situation of older women in Europe”.

Meri-projektet genomförs på Stakes 2003–2004. Under den första etappen samlade länderna i sina egna databanker sådana forskningsuppgifter om över 50 år gamla kvinnor som publicerats 1993–2002. Uppgifterna kommer senare att flyttas över till en gemensam europeisk databank. De rör hälsa, utbildning, arbete, ekonomiska

förhållanden, levnadsförhållanden, social integration, delaktighet, våld och intresseorganisationers verksamhet.

Inom ramen för Finlands del av Meri-projektet har man hittills samlat ihop 75 publikationer eller artiklar. Det har gjorts många undersökningar om äldre, men man har långt ifrån alltid specificerat kön.

I projektet betraktas äldre människor ur könsperspektiv, dvs. som kvinnor och män. Deras livssituation och behov är olika. På detta sätt får vi veta vad forskningen bör inriktas på härnäst, säger specialplanerare Christina

Teema ■ Tema

– Hanke tuo esille vanhat ihmiset sukupuoliperspektiivistä, miehinä ja naisina. Heidän elämäntilanteensa ja tarpeensa ovat erilaisia. Näin saamme tietoa siitä, mihin tutkimusta pitäisi seuraavaksi kohdistaa, sanovat hankkeen toteuttajat, erikoissuunnittelija Christina Manderbacka ja kehittämisspäällikkö Anja Leppo.

Vuonna 2001 käynnistyi kolmivuotinen, kymmenen Euroopan maan yhteishanke, joka tutkii etnisiin vähemmistöihin kuuluvien ikääntyneiden sosiaali- ja terveyspalveluiden tarvetta. Stakes vastaa Suomen osuudesta.

Tutkimuksen kohderyhminä on kustakin maasta kolme vähemmistöä, Suomesta saamelaiset, venäjänkieliset ja vietnaminkieliset. Tutkimuksessa selvitetään 50 vuotta täyttäneiden vähemmistöihin kuuluvien ihmisten kokemuksia ja odotuksia sosiaali- ja terveyspalveluiden laadusta sekä henkilökunnan näkemyksiä vähemmistöihin kuuluville asiakkaille tuotettujen palvelujen laadusta. Minority Elderly Care (MEC) -hanketta rahoittaa EU:n viidennen puiteohjelman Quality of Life -ohjelma.

Kehittämisspäällikkö Päivi Voutilaisen mukaan Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon on jo nyt hyvä varautua erilaisiin ikäihmisiin, jotka eivät ole valkoihoisia eivätkä

inom Finlands social- och hälsovård bör man redan nu förbereda sig på att äldre människor kanske inte är vithyade eller talar finska.

Manderbacka och utvecklingschef Anja Leppo, som genomför projektet.

År 2001 startade ett projekt som räcker tre år och som tio europeiska länder deltar i. I projektet undersöks hurdana social- och hälsovårdstjänster som äldre i etniska minoriteter behöver. Stakes ansvarar för Finlands del av projektet.

Målgrupperna i varje land är tre minoriteter, som i Finland är samer, personer som talar ryska och personer som talar vietnamesiska. I undersökningen utreds vilka erfarenheter av och förväntningar på social- och

hälsovårdstjänsternas kvalitet som över 50 år och äldre människor i minoriteterna har. Dessutom utreds vad personalen anser om kvaliteten på de tjänster som tillhandahålls klienter som hör till minoriteter. Projektet Minority Elderly Care (MEC) finansieras genom programmet Quality of Life i EU:s femte ramprogram.

Utvecklingschef Päivi Voutilainen anser att man inom Finlands social- och hälsovård redan nu bör förbereda sig på att äldre människor kanske inte är vithyade eller talar finska. Även om många av de äldre som flyttat till Finland uppfattar sitt hälsotillstånd som dåligt, använder de endast lite social- och hälsovårdstjänster. När de

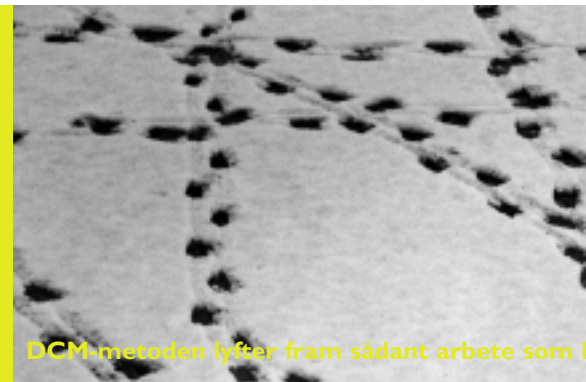
puhu suomea. Vaikka monet maahan muuttaneet ikäihmiset kokevat terveydentilansa heikoksi, he käyttävät vähän sosiaali- ja terveyspalveluita. Kun he tarvitsevat apua, he toivovat saavansa sitä mieluummin omaan kotiin ja omilta läheisiltä kuin viralliselta palvelujärjestelmältä.

Maahanmuuttajien palvelutarpeisiin vastaaminen edellyttää sekä halua tutustua toisiin kulttuureihin että perehtymistä siihen, millaista on elää vanhuus vieraalla maalla.

Vielä vanhempien ikäryhmien arjen tutkimiseksi Stakes on tuonut Suomeen Englannissa kehitetyn Dementia

Care Mapping (DCM) -havainnointimenetelmän. Se auttaa arvioimaan ja kehittämään osavuorokautista tai ympärivuorokautista hoitoa dementiaoireisen asiakkaan näkökulmasta.

DCM-menetelmässä asiakkaiden arkipäivää havainnoidaan yhteisissä tiloissa. Stakesin projektissa arkea on havainnointu kahden päivän ajan kuusi tuntia päivässä. Näin kootaan tietoa asiakkaan hyvinvoinnista, hänen päivänsä toiminnallisuudesta sekä omanarvontuntoa lisäävistä ja vähentävistä tekijöistä.

behöver hjälp föredrar de att få den hemma och av sina familjemedlemmar och inte av det offentliga servicesystemet.

Att uppfylla invandrares servicebehov kräver både intresse för nya kulturer och kunskap om hur det är att åldras utomlands.

För forskningen i ännu äldre åldersgruppers vardag har Stakes hämtat till Finland observationsmetoden Dementia Care Mapping (DCM), som utvecklats i England. Genom den bedöms och utvecklas del- eller heltidsvård

med utgångspunkt i de behov som en klient med demenssymtom har.

DCM-metoden går ut på att iaktta klienternas vardag i gemensamma utrymmen. I Stakes projekt iakttogs vardagen under två dagar sex timmar per dag. På detta sätt får man uppgifter om klientens välbefinnande, aktiviteterna under dagen och de faktorer som ökar eller minskar klientens självkänsla.

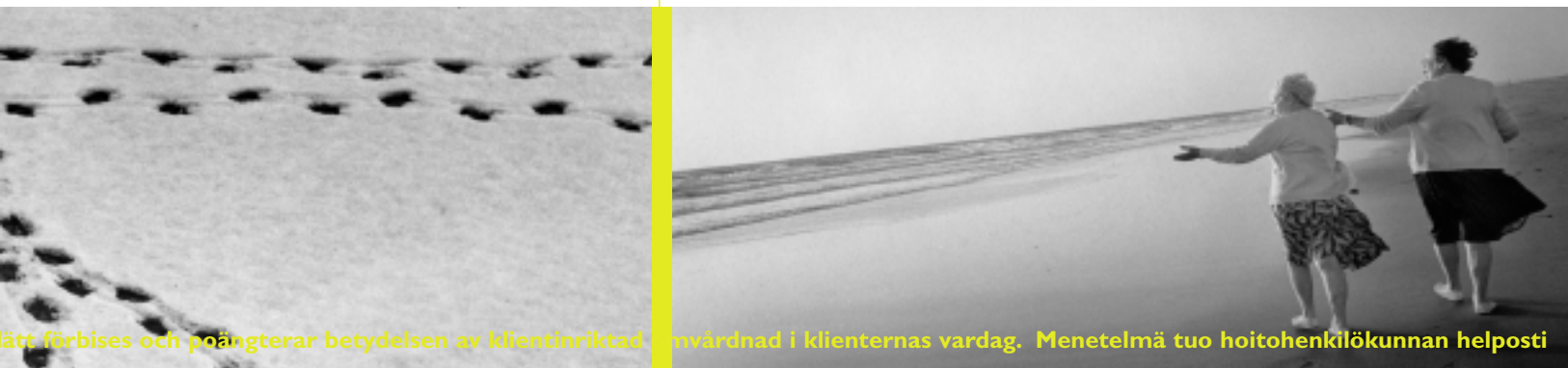
Genom DCM-metoden iakttar man bland annat social interaktion, ätande eller förmåga att röra sig. Dessa var-

DCM-menetelmällä havainnoidaan muun muassa sosiaalista vuorovaikutusta, syömistä tai liikkumista. Näissä arjen askareista nousevat esiin niin asiakkaan kohtelun hyvät kuin huonotkin puolet. Menetelmässä huomio kiinnittyy pääasiassa psykososiaalisiin tekijöihin, joita ei nykyisin käytössä olevilla mittareilla arvioida.

Menetelmään kuuluu olennaisena osana henkilökunnalle järjestettävä palautetilaisuus, jossa käydään läpi sekä asiakkaan että yksikön tulokset ja niiden pohjalta tehdyt kehittämisohdotukset.

Vuosille 2002–2007 ajoittuvan Dementia Care Mapping -havainnointimenetelmän testauksessa on mukana kolmen vuoden ajan kahdeksan hoitoyksikköä. Asiakkaiden demensian vaikeusaste vaihtelee lievästä vaikeaan. Tämän vuoden alussa kaikkien yksiköiden ensimmäiset havainnointi- ja palautekierrokset on läpikäyty ja edessä on vielä kaksi havainnointikertaa kussakin yksikössä. Ensimmäisten havainnointien jälkeen saatu palaute hoitohenkilökunnalta on ollut enimmäkseen myönteistä.

Tutkimuspäällikkö Päivi Topon mukaan menetelmä tuo hoitohenkilökunnan helposti näkymättömäksi jäävän

läätt förbises och poängterar betydelsen av klientinriktad omvårdnad i klienternas vardag. Menetelmä tuo hoitohenkilökunnan helposti

dagliga aktiviteter visar både negativt och positivt i bemötandet av klienten. Metoden fokuserar framför allt på psykosociala faktorer, som inte någon av de mätare som för närvarande används bedömer.

En väsentlig del av metoden är det feedbackmöte som anordnas för personalen och där man diskuterar både klientens och enhetens resultat samt de förslag till förbättringar som lagts fram med utgångspunkt i resultaten.

Observationsmetoden Dementia Care Mapping testas 2002–2007. Åtta olika vårdenheter deltar tre år var i

testet. Demensgraden hos klienterna varierar från lindrig till svår. I början av detta år hade alla enheters första observations- och feedbackrundor genomförts och nu återstår ännu två observationsrundor i varje enhet. Feedbacken från personalen efter de första observationsrundorna har generellt varit positiv.

Enligt forskningschef Päivi Topo lyfter metoden fram sådant arbete som lätt förbises och poängterar betydelsen av klientinriktad omvårdnad i klienternas vardag. Ett av projektets forskningsmål är att bedöma om metoden är lämplig att användas i Finland, dvs. om den ger

Teema ■ Tema

työn esiin ja korostaa asiakaslähtöisen hoidon merkitystä asiakkaiden arkipäivälle. Hankkeen yhtenä tutkimuksellisenä tavoitteena on arvioida, miten menetelmä soveltuu käyttöön Suomessa eli antaako se mielekästä palautetta ja välineitä hoidon kehittämiseen.

Hyvinvointia edistetään myös lähialueilla ja Kaukoidässä

Stakesin ulkomaanavun yksikön kaksivuotisessa hankkeessa ehkäistään tuberkuloosin ja muiden tartuntatauti-ten leviämistä Luoteis-Venäjän vankiloissa. Hanketta

rahoittaa EU:n Tacis-ohjelma. Sitä toteutetaan yhdessä Kansanterveyslaitoksen ja hollantilaisen yhteistyökumppanin kanssa.

Hankkeessa on mukana yhteensä 11 vankilaa Pietarin-Leningradin ja Pihkovan alueelta. Tavoitteena on kehittää laitoksille oma ohjelma, jolla ehkäistään tartuntatauti-ten leviämistä. Hanke kattaa myös mittavan koulutusohjelman. Pilottialueille luodaan tietojärjestelmä, joka mahdollistaa potilastietojen välityksen alueiden kesken. Uusien laboratoriolaitteiden hankinnat helpottavat tauti-ten diagnosointia.

Tuberkuloosi on vakava ongelma Venäjän vankiloissa. Tuberkuloos är ett allvarligt problem i Rysslands fängelser. Tuberkuloosi on va

ändamålsenlig feedback och verktyg för utveckling av omvårdnaden.

Välfärd främjas också i närområden och Fjärran Östern

I ett projekt med en projekttid på två år i Stakes enhet Internationellt utvecklingssamarbete förebyggs spridning av tuberkulos och andra smittsamma sjukdomar i nordvästra Rysslands fängelser. Projektet finansieras genom EU:s Tacis-program. Det genomförs tillsammans med Folkhälsoinstitutet och en holländsk samarbetspartner.

I projektet deltar sammanlagt elva fängelser i området S:t Petersburg-Leningrad och Pskov. Syftet är att utveckla för institutionerna ett eget program, genom vilket man förhindrar att smittsamma sjukdomar sprids. Projektet inbegriper också ett omfattande utbildningsprogram. I försöksområdena upprättas ett datasystem som gör det möjligt att förmedla patientuppgifter mellan områdena. Inköp av ny laboratorieutrustning underlättar diagnostiseringen av sjukdomar.

Projektchef Marja Tuomi och resultatdirektör Ali Arsallo säger att avsaknaden av ett fungerande kommuni-

Projektipäällikkö Marja Tuomen ja tulosjohtaja Ali Arsalon mukaan toimivan yhteydenpitojärjestelmän puuttuminen vankila- ja siviiliviranomaisten väliltä on vaikeuttanut, osittain jopa estänyt vapautuvien vankien hoitoa. Usein vankilasta vapautuneen vangin hoito on katkennut vankilan portille joko viranomaisten heikkojen yhteyksien tai vangin oman haluttomuuden vuoksi.

Tuberkuloosi on vakava ongelma Venäjän vankiloissa. Lokakuussa 2003 Venäjän rangaistuslaitoksissa oli lähes 10 000 tuberkuloosipotilasta 100 000 asukasta kohti. Siviilipuolella vastaava luku oli 171.

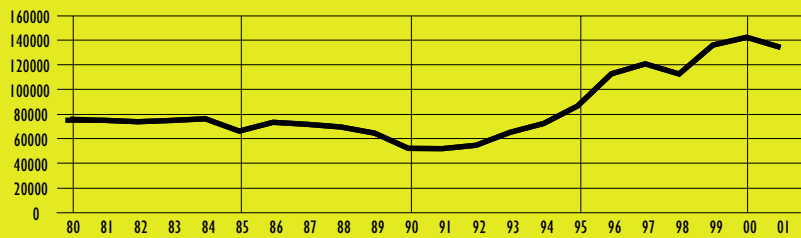
Tuberkuloosin ennaltaehkäisyyn liittyy kiinteästi myös hiv/aids-epidemian leviämisen ehkäisy. Pietarin alueella oli vuoden 2003 lopussa virallisten tilastojen mukaan lähes 30 000 hiv-positiivista henkilöä. Todellisen lukumäärän arvioidaan olevan jopa yli viisinkertainen. Projekti pyrkii vaikuttamaan myös asenteisiin, jotta riskiryhmiin kuuluvat henkilöt uskaltautuisivat testeihin ja yleinen mielipide hiv-tartunnan saaneita kohtaan pehmenisi.

Stakesin asiantuntemus on kysyttyä myös Kaukoidässä. Japaniin Sendain kaupunkiin on nousemassa suomalais-japanilainen vanhusten hyvinvointikeskus, Finnish

Vakava ongelma Venäjän vankiloissa. Tuberkulos är

Venäjällä todetut tuberkuloositartunnat 1980 – 2001
Diagnostiserade tuberkulosfall i Ryssland 1980 – 2001

kationssystem mellan fängelsemyndigheter och civila myndigheter har försvårat och delvis till och med förhindrat vård av fångar som frisläpps. Ofta har vården av dem slutat vid fängelseporten antingen på grund av de svaga kontakterna mellan myndigheterna eller fångens ovillighet.

Tuberkulos är ett allvarligt problem i Rysslands fängelser. I oktober 2003 fanns det nästan 10 000 tuberkulospatienter i fängelserna per 100 000 invånare. I det civila samhället var motsvarande siffra 171.

Förebyggandet av tuberkulos är nära kopplat till att förhindra att hiv/aids-epidemin breder ut sig. Inom S:t Petersburgs område fanns det enligt officiell statistik nästan 30 000 hiv-positiva personer i slutet av 2003. Det verkliga antalet antas vara till och med över fem gånger större. Genom projektet försöker man också att påverka attityder, så att de som hör till riskgrupperna skall våga testa sig och den allmänna opinionen om de hiv-smittade mildras.

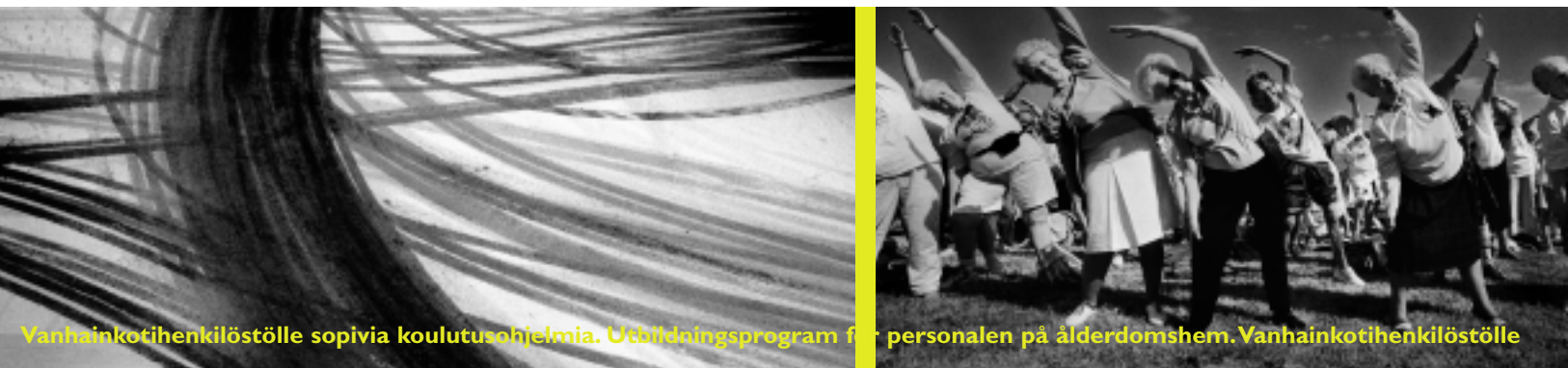
Stakes sakkunskap är också efterfrågad i Fjärran Östern. I staden Sendai i Japan håller man på att bygga ett finsk-japanskt välfärdscentrum för äldre: Finnish Wellbeing

Wellbeing Center. Keskukseen tulee hoitopaikat 120 vanhukselle, päivähoitokeskus sekä monipuoliset hoito-, kuntoutus- ja virkistystilat suomalaisine saunoineen. Keskus valmistuu joulukuussa 2004.

– Me voimme viedä Japaniin modernia hoitoteknologiaa ja tilasuunnittelua. Kuntouttava työote, johon liittyy vanhusten aktivointi, on uutta Japanissa kuten myös moniammatillinen tiimityö. Me taas opimme läheisempiä hoitotapoja ja vanhusten kunnioittamista, sanoo Stakesin ylijohdajan tehtävistä virkavapaalla oleva, hanketta vetävä **Mauno Konttinen**.

Hyvinvointikeskuksen viereen rakennetaan suomalais-japanilainen tutkimus- ja kehittämiskeskus. Keskuksessa on tarkoitus tehdä ikääntymistä ja vanhusten huoltoa koskevaa tutkimus- ja kehittämistyötä. Tilat suunnitellaan niin, että niitä voidaan vuokrata suomalaisille tutkijoille tai yrityksille, jotka suuntaavat Japanin vanhustenhuollon markkinoille. Keskus valmistuu keväällä 2005.

Stakes on myös muotoilemassa vanhainkotihenkilöstölle sopivia koulutusohjelmia. Samoja ohjelmakokonaisuuksia voitaisiin käyttää muuallakin Japanissa asuville hyvinvointi- ja terveydenhoitoalan ammattilaisille.

Vanhainkotihenkilöstölle sopivia koulutusohjelmia. Utbildningsprogram för personalen på ålderdomshem. Vanhainkotihenkilöstölle

Center. Centrumet kommer att ha plats för 120 äldre personer ett dagvårdscentrum och mångsidiga vård-, rehabiliterings- och rekreationsutrymmen samt en finsk bastu. Det blir färdigt i december 2004.

– Vi kan föra modern vårdteknik och utrymmesplanering till Japan. Att satsa på rehabilitering och att aktivera äldre är nytt i Japan liksom samarbete mellan olika yrkeskategorier. Vi för vår del kan lära oss metoder för närmare vård och att respektera äldre personer, säger projektledare **Mauno Konttinen**, som för närvarande är tjänstledig från sin befattning som överdirektör på Stakes.

Bredvid välfärdscentrumet kommer man att bygga ett finskjapanskt forsknings- och utvecklingscentrum. Forskningen och utvecklingen i centrumet kommer att fokusera på åldrande och äldreomsorg. Lokalerna kommer att planeras så att de kan hyras ut till finländska forskare eller företag som vill komma in på marknaden för äldreomsorg i Japan. Centrumet kommer att bli färdigt våren 2005.

Stakes håller också på att utarbeta lämpliga utbildningsprogram för personalen på ålderdomshem. Samma programhelheter skulle kunna användas för anställda inom välfärds- och hälsovårdssektorn på andra håll i Japan.

Stakes tänään
Stakes i dag

Stakes tänään

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes on sosiaali- ja terveysministeriön alainen asiantuntijakeskus. Vuosi 2003 oli Stakesin yhdestoista toimintavuosi.

Toiminta-ajatus

Stakes edistää hyvinvointia ja terveyttä sekä toimii laadukkaiden ja tuloksellisten sosiaali- ja terveyspalveluiden turvaamiseksi koko väestölle yhtäläisin perustein. Se tuottaa ja välittää sosiaali- ja terveysalan tietoa ja osaamista päättäjille ja alan toimijoille. Stakes on asiantuntijakeskus, jonka ydintoimintoja ovat tutkimus, kehittäminen ja tietovarannot.

Visio

Vuonna 2007 Suomi on dynaaminen ja monisärmäinen tietoyhteiskunta, jossa Stakes edistää hyvinvointia ja terveyttä, kestäväää kehitystä ja tasa-arvoa. Stakes vaikuttaa sosiaali- ja terveysalan tiedon ja osaamisen kärjessä. Se luo uudenlaisia tutkimuksen, kehittämisen ja tietovarantojen yhdistelmiä ja tiedon hyödyntämisen käytäntöjä. Stakes on tavoiteltu yhteistyö-

Stakes edistää hyvinvointia ja terveyttä, kestäväää kehitystä ja tasa-arvoa. Stakes går i spetsen för produktion av information och för k

Stakes i dag

Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården (Stakes) är ett expertorgan som administrativt lyder under social- och hälsovårdsministeriet. År 2003 var Stakes elfte verksamhetsår.

Verksamhetsidén

Stakes främjar välfärd och hälsa samt verkar för att garantera högklassiga och effektiva social- och hälsovårdstjänster för hela befolkningen på lika grunder. Stakes producerar och förmedlar information och kunskaper om social- och hälsovården till beslutsfattare och aktörer på området. Stakes är ett sakkunnigorgan vars verksamhet är inriktad på forskning, utvecklingsarbete och kunskapsresurser.

Visionen

År 2007 kommer Finland att vara ett dynamiskt och mångfasetterat informationssamhälle där Stakes främjar välfärd, hälsa, jämställdhet och hållbar utveckling. Stakes går i spetsen för produktion av information och för kunskaper om social- och hälsovård. Nya kombinationer av forskning, utvecklingsarbete och kunskapsresurser samt nya sätt att utnyttja informa-

kumppani kotimaassa ja kansainvälisesti. Yhteisönä se kannustaa luovuuteen ja yhteistoimintaan.

Stakesin perustehtävät

- *sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan ja kehityksen seuranta ja arviointi*
- *tutkimus- ja kehittämistoiminta*
- *kotimaisen ja kansainvälisen tiedon jalostaminen ja osaamisen kehittäminen*
- *tilastojen ja rekistereiden ylläpito*
- *vaikuttaminen sosiaali- ja terveyspolitiikkaan*

Lainsäädännön lisäksi toimintaa ohjaavat myös valtioneuvoston sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma, sosiaali- ja terveysministeriön strategia sekä ministeriön ja Stakesin välinen tulossopimus.

Toiminnan painopisteet

Stakesissa johtamisen välineenä on Balanced Score Card eli tasapainoisen onnistumisen menetelmä. Se suuntaa toimintaa seuraaviin kansallisiin vaikuttavuustavoitteisiin:

- *Sosiaali- ja terveyspalvelut toimivat asiakaslähtöisesti ja saumattomasti.*
- *Sosiaali- ja terveysala käyttää toiminnan taloudellisuutta, tehokkuutta ja vaikuttavuutta parantavia menetelmiä.*
- *Alueelliset ja sosiaaliset hyvinvointierot pysyvät hallinnassa.*
- *Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen otetaan huomioon kaikessa päätöksenteossa.*
- *Sosiaali- ja terveysalan tieto-ohjaus toimii vuorovaikutteisesti ja tuloksellisesti.*
- *Keskeiset asiakkaat käyttävät ja arvostavat Stakesin palveluita ja tuotteita.*

~~Umskapen om social- och hälsovård. Stakes edistää hyvinvointia ja terveyttä, kestävästä kehitystä ja tasa-arvoa. Stakes går i spetsen för~~

tionen skapas. Stakes är en efterfrågad samarbetspartner både i hemlandet och internationellt. Som organisation sporrar den till kreativitet och samarbete.

Stakes grundläggande uppgifter är

- *att följa upp och utvärdera verksamheten och utvecklingen inom social- och hälsovården*
- *att bedriva forsknings- och utvecklingsverksamhet*
- *att förädla inhemsk och internationell information och utveckla kunskaperna*
- *att upprätthålla statistik och register*
- *att inverka på social- och hälsovårdspolitiken*

Vid sidan av dessa lagstadgade uppgifter styrs Stakes verksamhet även av målsättnings- och verksamhetsprogrammet för social- och hälsovården som statsrådet godkänt, social- och

hälsovårdsministeriets strategi och resultatavtalet mellan ministeriet och Stakes.

Tyngdpunktsområden

I Stakes tillämpas metoden för balanserad styrning, Balanced Score Card. Med hjälp av metoden har följande effektivitetsmål uppställts på nationell nivå:

- *Social- och hälsovårdstjänsterna är klientinriktade och flexibla.*
- *Inom social- och hälsovården utnyttjas arbetsmetoder som förbättrar verksamhetens kostnadseffektivitet och effekt.*
- *De regionala och sociala välfärdsskillnaderna är under kontroll.*
- *Välfärd och hälsa beaktas i allt beslutsfattande.*
- *Informationsstyrningen inom social- och hälsovården är effektiv och interaktiv.*
- *De viktigaste kunderna använder och uppskattar Stakes tjänster och produkter.*

Yhteiskunta ympärillämme

Uudet hyvinvointipolitiikan ohjausmuodot ja kehittämisohjelmat sekä käynnistymässä olevat tutkimushankkeet avaavat mahdollisuuksia löytää uudenlaisia keinoja terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen. Innovatiivisten ratkaisujen löytämiseksi Stakes työskentelee tiiviissä yhteistyössä kuntien, sosiaali- ja terveysministeriön sekä tiedeyhteisöjen kanssa.

Uusi eduskunta aloitti kertomusvuonna työnsä, ja hallitusohjelmassa määriteltiin sosiaali- ja terveyspolitiikan tulevat linjat. Uusi ohjelmaohjaus toi haasteita myös Stakesin työhön. Eniten toimintaan tulevat vaikuttamaan kansallisen terveyden-

huollon hankkeen ja sosiaalialan kansallisen kehittämisohjelman lisäksi alkoholiohjelma, työllisyysohjelma ja tietoyhteiskuntaohjelma.

Erityisesti sosiaaliohjelma lisäsi ja tulee edelleen lisäämään Stakesin asiantuntemuksen kysyntää. Ohjelman selvityshenkilöksi kutsuttiin ylijohtaja Matti Heikkilä ja ohjelman toteutukseen tarvitaan monien palvelujärjestelmää tuntevien asiantuntijoiden työpanosta.

Hallituskauden mittaiset tärkeimmät tavoitteet kirjattiin sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelmaan (TATO). Aiempaa pitkäjänteisempi suunnittelumalli ulotettiin myös hallinnonalan tulosoajaukseen ja tulossopimuksissa siirryttiin nelivuotisiin sopimuksiin.

Valtion tiede- ja teknologianeuvoston suomalainen tutkimus- ja kehittämiss poliittinen linjaus ja siinä esiin nousevat sosiaaliset innovaatiot avaavat kiinnostavia näkökulmia. Perinteisiä sosiaalisia innovaatioita ovat esimerkiksi isyysloma tai omais-

Erityisesti sosiaaliohjelma lisäsi ja tulee edelleen lisäämään Stakesin asiantuntemuksen kysyntää. Särskilt det sociala programmet öka

Samhället omkring oss

Genom välfärdspolitikens nya styrningsätt och utvecklingsprogram samt de forskningsprojekt som håller på att starta öppnas möjligheter att finna nya metoder för att främja hälsa och välfärd. För att finna innovativa lösningar har Stakes nära samarbete med kommuner, social- och hälsovårdsministeriet och forskarsamhället.

Den nya riksdagen inledde sitt arbete under verksamhetsåret och i regeringsprogrammet slogs de nya social- och hälsopolitiska riktlinjerna fast. Genom den nya programstyrningen ställdes även Stakes verksamhet inför nya utmaningar. Vid sidan av det nationella hälso- och sjukvårdsprojektet och det nationella utvecklingsprogrammet för det sociala området kommer al-

kohol-, sysselsättnings- och informationsprogrammen att påverka verksamheten mest.

Särskilt det sociala programmet ökade och kommer också i fortsättningen att öka efterfrågan på Stakes sakkunskap. Överdirektör Matti Heikkilä utsågs till utredare för programmet. Genomförandet av programmet kommer att kräva att många experter på servicesystemet bidrar med sin arbetsinsats.

De viktigaste målen under regeringsperioden skrevs in i Mål- och verksamhetsprogrammet för social- och hälsovården. Planeringsmodellen, som var mer långsiktig än tidigare, omfattade också förvaltningsområdets resultatstyrning. Man övergick dessutom till resultatavtal på fyra år.

Den finländska forsknings- och utvecklingspolitiska riktlinje som Statens råd för vetenskap och teknologi slagit fast och de sociala innovationer som lyfts fram i den banar väg för intressanta infallsvinklar. Traditionella sociala innovationer är t.ex. faderskapsledighet och stöd för närståendevård. Nu söker man tillsammans med näringslivet nya sätt att tillhanda-

Toimintaympäristö ■ Verksamhetsförhållanden

hoidon tuki. Nyt etsitään uudentyyppisiä tapoja tuottaa palveluita tai kehittää kansalaisten hyvinvoinnista huolta pitävää teknologiaa yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa.

Tulevien vuosien toimintaan tulee vaikuttamaan Sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005 eli Tieto 2005 -hanke, joka järjeittää tilastointia, tutkimuslaitosten tiedonkeruuta ja tiedon käytettävyyttä. Stakesille se oli iso ponnistus jo valmisteluvaiheessa.

Vuoden aikana tiivistettiin entisestään Stakesin ja kuntien yhteistyötä. Stakes on läsnä jokaisessa kunnassa: kokoaa tietoa ja tuottaa tietotuotteita kehittämistyön pohjaksi, osallistuu kuntakohtaisiin kehittämishankkeisiin ja tarjoaa osaamista kentän toimijoille. Uutta virettä alueellisen yhteistyön kehittämiseen antoi loppuvuodesta 2003 julkiseen keskusteluun noussut valtion toimintojen alueellistaminen.

Monista myönteisistä kehitysaskelista huolimatta suomalaisten lapsiperheiden elämässä ja terveyden edistämässä nä-

kyy edelleen laman pitkä varjo. Heikoimpien ääni ei kuulu, vaikka talouden osoittimet jo lupaavatkin parempaa.

Eurooppalaisella tasolla hyvinvointipolitiikkaan tulevat lähivuosina vaikuttamaan eurooppalainen kansanterveysohjelma ja Euroopan unionin kuudes puiteohjelma sekä Euroopan unionin laajeneminen. Työvoiman vapaa liikkuvuus ja maahanmuutto vaikuttavat Suomen sosiaaliseen ja kulttuuriseen kehitykseen sekä sosiaali- ja terveysalan palvelutarpeisiin.

Kansainvälisissä kehityshankkeissa ja lähialueyhteistyössä toimintaympäristön muutokset kohdealueilla lisäävät työn haasteellisuutta. Monin paikoin hiv/aidsista on tullut suuri rasite jo ennestään ylikuormitetuille terveydenhuolto- ja sosiaalijärjestelmille. Myös laajeneva Euroopan unioni tuo mukanaan monia muutoksia.

ade och kommer också i fortsättningen att öka efterfrågan på Stakes sakkunskap. Särskilt det sociala programmet ökade

hålla tjänster och att utveckla tekniken bakom medborgarnas välfärd.

Informationsförsörjning och verksamhetsuppföljning inom social- och hälsovården 2005, dvs. projektet Information 2005, kommer att synas i de kommande årens verksamhet. Det syftar till att rationalisera statistik, forskningsinstitutens datainsamling och användbarheten av information. För Stakes var projektet en stor satsning redan i förberedelseskedet.

Under det berörda året intensifierades samarbetet mellan Stakes och kommunerna ytterligare. Stakes är närvarande i varje kommun genom att samla in data och utarbeta informationsmaterial som underlag för utvecklingsarbete, delta i utvecklingsprojekt och tillhandahålla aktörerna på fältet know-how. I slutet av 2003 fick utvecklingen av regionalt samarbete ny fart genom diskussionen om utlokalisering av statlig verksamhet.

Trots många framsteg känner de finländska barnfamiljerna fortfarande av lågkonjunkturen och den märks också inom

främjandet av deras hälsa. De svagastes röst hörs inte, även om de ekonomiska indikatorerna redan lovar bättre tider.

På europeisk nivå kommer välfärdspolitiken inom de närmaste åren att påverkas av ett europeiskt folkhälsoprogram och Europeiska unionens sjätte ramprogram samt av Europeiska unionens utvidgning. Arbetskraftens fria rörlighet och invandringen påverkar för sin del den sociala och kulturella utvecklingen samt servicebehoven inom social- och hälsovården i Finland.

Förändringarna i verksamhetsbetingelserna på målområdena för med sig nya utmaningar för internationella utvecklingsprojekt och närområdessamarbete. På många platser har hiv/aids blivit en stor påfrestning för social- och hälsovårdssystem som redan tidigare varit överbelastade. Även utvidgningen av Europeiska unionen medför många förändringar.

Johtoryhmä 2003 Ledningsgruppen 2003

Pääjohtaja Generaldirektör Vappu Taipale (puheenjohtaja ordförande)
Ylijohtaja Överdirektör Mauno Konttinen (varapuheenjohtaja vice ordförande)
Ylijohtaja Överdirektör Matti Heikkilä
(STM:n selvityshenkilönä utredare vid SHM 21.10.2002–31.3.2003)
Ylijohtajan sijainen, tutkimuspäällikkö Ställföreträdande överdirektör, forskningschef
Mikko Kautto (21.10.2002–31.3.2003)
Johtaja Direktör Terhi Lönnfors
Tulosaluejohtaja Resultatombådesdirektör Juha Teperi
Tulosaluejohtaja Resultatombådesdirektör Sirpa Taskinen
Tulosaluejohtaja Resultatombådesdirektör Hannu Hämäläinen
Tulosjohtaja Resultatombådesdirektör Ali Arsallo
Johtaja Direktör Esko Hänninen

Johtoryhmän sihteerinä toimi 20.4.2003 asti suunnittelija Kirsi-Marja Lehtelä ja 21.4.2003 alkaen suunnittelija Milla Lehtimäki.

Planerare Kirsi-Marja Lehtelä var sekreterare i ledningsgruppen fram till den 20 april 2003 och planerare

Milla Lehtimäki tog över uppgiften från den 21 april 2003.

Stakesin organisaatio Stakes organisation

Sosiaali- ja terveyspalvelut -tulosalue tutkii sosiaali- ja terveyspalveluja sekä hyvinvointia ja terveyttä. Se tukee asiakaslähtöisten, oikeudenmukaisten ja tehokkaiden sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämistä kansalaisille.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tulosalue vaikuttaa siihen, että Suomessa koko väestön hyvinvointia ja terveyttä edistetään yhtäläisin perustein. Tulosalue pyrkii hyvinvointipolitiikkaa ja elinoloja tutkimalla ja arvioimalla ehkäisemään jo ennalta sosiaalisia ongelmia ja terveyshaittoja.

StakesTieto-tulosalue tuottaa, jalostaa ja välittää sosiaali- ja terveysalan tietoa ja osaamista päättäjille ja muille tiedon tarvitsijoille. Tulosalue ylläpitää valtakunnallisia sosiaali- ja terveydenhuollon tilastoja ja rekistereitä sekä edistää tietoteknologian käyttöönottoa sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Hallintopalvelut-tulosalue palvelee Stakesin strategista johtamista ja tuottaa sisäisiä hallintopalveluja sekä vastaa Stakesin ja sen alaisten laitosten tilivirastotehtävistä. Tulosalueen tehtävä on kehittää Stakesin toimintaa ja työvälineitä ja näin luoda edellytykset koko talon tulokselliselle toiminnalle.

Stakesin ulkomaanavun yksikkö suunnittelee, toteuttaa, seuraa ja arvioi sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeita siirtymätalous- ja kehitysmaissa. Yksikön toimintamuotoja ovat asiantuntijapalvelut, konsultointi ja koulutus.

Alue- ja kuntapalvelut -yksikön tehtävänä on syventää, laajentaa ja terävöittää Stakesin alueellista yhteistyötä. Ryhmä pyrkii kehittämään palvelujärjestelmää yhteistyössä valtakunnallisten ja alueellisten asiantuntijoiden, eri hallinnonalojen, kolmannen sektorin sekä yrity maailman kanssa.

Vuoden aikana tiivistettiin entisestään Stakesin ja kuntien yhteistyötä. Under det berörda året intensifierades samarbetet

Resultatområdet Social- och hälsovårdstjänster forskar i social- och hälsovårdstjänster samt i välfärd och hälsa. Det stöder utveckling av klientinriktade, rättvisa och effektiva social- och hälsovårdstjänster för medborgarna.

Resultatområdet Välfärds- och hälsofrämjande bidrar till att hela den finländska befolkningens välfärd och hälsa främjas på lika grunder. Resultatområdet strävar efter att förebygga sociala problem och ohälsa genom att forska i och utvärdera välfärdspolitikerna och levnadsförhållanden.

Resultatområdet StakesInformation producerar, förädlar och förmedlar information och kunskap om social- och hälsovården till beslutsfattare och andra som behöver information. Resultatområdet upprätthåller också nationell statistik och nationella register inom social- och hälsovården. Dessutom främjar det ibruktagande av informationsteknik på social- och hälsovårdsområdet.

Resultatområdet Administration stöder Stakes strategiska ledning. Det tillhandahåller administrativa tjänster för internt bruk och ansvarar för de räkenskapsverksuppgifter som hör till Stakes och dess underlydande inrättningar. Resultatområdets uppgift är att utveckla Stakes verksamhet och arbetsverktyg och på så sätt skapa förutsättningar för resultatnriktad verksamhet i hela Stakes.

Enheten Internationellt utvecklings-samarbete planerar, verkställer, följer upp och utvärderar utvecklingsprojekt inom social- och hälsovården i transitions- och utvecklingsländerna. Enheten erbjuder experttjänster, konsultering och utbildning.

Enheten Tjänster för regioner och kommuner fördjupar och utvidgar Stakes regionala samarbete och ger det ökad genomslagskraft. Gruppen strävar efter att utveckla servicesystemet i samråd med nationella och regionala ex-

Stakesin alaiset valtion laitokset

Stakesin alaisuudessa toimii kaksi valtion mielisairaala ja kuusi koulukotia. Mielisairaalat sijaitsevat Vaasassa ja Kuopiossa ja koulukodit Janakkalassa, Limingassa, Mikkelissä, Vihdissä, Pedersössä ja Anjalankoskella. Valtion mielisairaaloiden paikkaluku oli 409 ja koulukodeissa oli 168 oppilaspaikkaa.

Valtion mielisairaalat tuottavat oikeuspsykiatrian erikoisalan palveluja koko maata varten. Sairaaloissa tehdään mielen-tilatutkimuksia ja hoidetaan kriminaalipotilaita sekä erityisen vaarallisia ja vaikeahoitoisia psykiatrisia potilaita. Niuvanniemen sairaala toimii myös Kuopion yliopiston oikeuspsykiatrian klinikkana.

Koulukodeissa jatkettiin kriisikoulutusta ja laadittiin turvasuunnitelmat. Yhteistyössä Tampereen yliopiston kanssa tutkit-

tiin koulukotinuorten taustaa, koulukodin vaikutusta nuoriin ja nuorten selviytymistä koulukodin jälkeen. Koulukoteihin tulevilla nuorilla on aiempaa enemmän erilaisia ongelmia, eivätkä lyhyet hoitoajat aina riitä korjaamaan tilannetta. Mielenterveyshäiriöt, huumeet ja maahanmuuttajatausta ovat tuoneet työhön uusia haasteita.

Alkoholitutkimussäätiö

Stakesin yhteydessä on vuodesta 1996 toiminut itsenäinen alkoholitutkimussäätiö. Vuonna 1950 perustettu säätiö edistää tieteellistä tutkimusta, jonka kohteena on alkoholin käyttö sekä alkoholi yksilön ja yhteiskunnan ongelmana. Vuonna 2003 Stakesin tiloissa työskenteli säätiön tutkimusjohtaja ja neljä sopimustutkijaa.

Koulukodeissa jatkettiin kriisikoulutusta ja laadittiin turvasuunnitelmat. I skolhemmen fortsatte krisutbildningen och säkerhetsplane

perter, företrädare för olika förvaltningsgrenar, den tredje sektorn och företagsvärlden.

Statliga inrättningar som lyder under Stakes

Två statliga mentalsjukhus och sex skolhem lyder under Stakes. Mentalsjukhusen finns i Vasa och Kuopio och skolhemmen i Janakkala, Limingo, S:t Michel, Vichtis, Pedersöre och Anjalankoski. De statliga mentalsjukhusen hade 409 patientplatser och skolhemmen 168 elevplatser.

Statens mentalsjukhus producerar rättspsykiatriska tjänster för hela landet. På sjukhusen utför man bl.a. sinnesundersökningar och vårdar kriminalpatienter samt speciellt farliga och svåra psykiatriska fall. Sjukhuset i Niuvanniemi fungerar som rättspsykiatrisk klinik för Kuopio universitet.

I skolhemmen fortsatte krisutbildningen och säkerhetsplaner utarbetades. I samarbete med Tammerfors universitet ut-

reddes skolhemsungdomarnas bakgrund, skolhemmets effekt på ungdomarna och hur ungdomarna klarade sig efter att ha lämnat skolhemmet. Nuförtiden har de ungdomar som hamnar på skolhem mer varierande problem och under de korta behandlingstiderna hinner man inte alltid lösa dem. Psykiska problem, droger och invandrarbakgrund har medfört nya utmaningar i arbetet.

Stiftelsen för alkoholforskning

En oberoende stiftelse för alkoholforskning har verkat i anslutning till Stakes sedan 1996. Stiftelsen bildades 1950 och främjar forskning i alkoholanvändning och kring alkoholen som ett individuellt och samhälleligt problem. År 2003 arbetade stiftelsens forskningschef och fyra avtalsforskare i Stakes lokaler.

Stakesin vuosi 2003
Stakes 2003

Välineitä ammattilaisten työn tueksi

Osa Stakesin perustehtävää ovat suomalaisten hyvinvoinnin tilaa kuvaavat selvitykset ja tutkimukset. Kertomusvuonna hankkeiden kirja koottiin tulosaluerakenteet läpäiseviksi hankekokonaisuuksiksi. Alan ammattilaisten työn tueksi tuotettiin laatusuosituksia, oppaita ja tilastotietoa sekä osallistuttiin lukuisiin kehitys- ja koulutushankkeisiin. Vuonna 2003 toiminnassa painottui yhteistyö alueellisten ja seudullisten toimijoiden kanssa.

Tietoa päätöksenteon tarpeisiin

Kansalliset hyvinvointipoliittiset ohjelmat työllistivät vuonna 2003 Stakesin väkeä hyvin paljon. Useat asiantuntijat osallistuivat valtakunnallisen selvityshenkilön tukena sosiaalialan kansallisen kehittämisohjelman laadintaan ja kansallisen terveydenhuollon hankkeen toteutukseen. Uusi ohjelmaohjaus näytti kaikkiaan lisäävän Stakesin asiantuntemuksen kysyntää.

Hyvinvointimuutosten ennakoijana Stakes tuottaa jatkuvasti ajantasaista tietoa hyvinvoinnin kehittymisestä ja alueellisista eroista muun muassa valtioneuvoston ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön työn pohjaksi. Kertomusvuonna seurattiin esimerkiksi tulonjakoon ja toimeentulotukeen liittyviä kysymyksiä.

Lapsiperheiden asema oli edelleen yksi Stakesin toiminnan painoalueista. Ministeriön toimeksiannosta selvitettiin perhevapaiden käyttöä eli miten perhevapaat vaikuttavat naisten asemaan työelämässä ja miesten asemaan perheissä.

Lapsiperheiden asema oli edelleen yksi Stakesin toiminnan painoalueista. Barnfamiljernas ställning är fortfarande ett av tyngdpunkts-

Arbetsverktyg för de yrkesverksamma

Undersökningar om finländarnas välfärd utgör en del av Stakes grundläggande uppgift. Under verksamhetsåret fördes projekten samman till projekthelheter som inte följer resultatområdena. Som stöd för de yrkesverksamma utarbetades kvalitetsrekommendationer, handböcker och statistik. Stakes deltog också i många utvecklings- och utbildningsprojekt. Särskild vikt lades vid samarbete med regionala och subregionala aktörer.

Information för beslutsfattare

År 2003 sysselsatte de nationella välfärdspolitiska programmen Stakes medarbetare i hög grad. Många experter bistod den nationella utredaren vid utarbetandet av det nationella utvecklingsprogrammet för det sociala området och deltog i genomförandet av det nationella hälso- och sjukvårdsprojektet. Den nya programstyrningen verkade allmänt sett öka efterfrågan på Stakes sakkunskap.

Stakes förutser välfärdsförändringar och tillhandahåller ständigt aktuell information om välfärdsutvecklingen och dess regionala skillnader till bl.a. statsrådet och social- och hälsovårdsministeriet. Under verksamhetsåret undersöktes t.ex. frågor som rör inkomstfördelningen och utkomststödet.

Barnfamiljernas ställning är fortfarande ett av tyngdpunktsområdena. På uppdrag av ministeriet utredde man utnyttjandet av familjeledighet, dvs. hur familjeledigheterna påverkar kvinnornas ställning i arbetslivet och männens i familjerna.

Kertomusvuonna valmistui opas lasten pahoinpitelyn ja seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisestä, ja teemaan liittyvää koulutusta järjestettiin eri puolilla Suomea. Opas selkeytti toimintakäytäntöjä ja sai hyvää palautetta lastensuojelun ammattilaisilta, poliisilta ja syyttäjältä; muun muassa oikeusasiamies otti sen ohjenuorakseen. Opas oli myös Stakesin myydyin julkaisu vuonna 2003.

Pohjoismaisen ministerineuvoston hanke läheisneuvonpidosta lastensuojelussa saatiin päätökseen. Läheisneuvonpito on työtapaa, jossa lapsen läheisverkosto otetaan mukaan ratkomaan lasta koskevia pulmia.

Kaksi edellä mainittua lapsiin ja perheisiin liittyvää hanketta ovat hyviä esimerkkejä siitä, miten tiedolla on onnistuttu vaikuttamaan toimintatapojen muutoksiin. Esimerkiksi läheisneuvonpito on osaltaan muuttanut käsityksiä kansalaisten ja viranomaisten suhteesta. Kyse on perustavaa laatua olevasta toimintafilosofisesta erosta: nyt ihmiset ovat itse päättämäs-

sä asioistaan eikä viranomaisen enää yksin päättää, mikä on lapsen etu. Menettely poikkeaa tyystin aikaisemmasta lastensuojelukäytännöstä.

Ohjausta käytännön toimijoille

Laatusuosituksia ovat tiedolla ohjaamisen uusia keinoja. Nykyisessä ohjausjärjestelmässä ne ovat tärkeitä välineitä, jotka antavat tietoa ja käytännön työkaluja kuntien päätöksentekijöille ja kentän työntekijöille.

Vuonna 2003 Stakes valmisteli sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta kaksi uutta laatusuositusta. Ne käsitelivät vammaisten ihmisten asumispalveluita ja apuvälinepalveluita.

Vammaisten ihmisten asumispalvelujen laatusuositus kertoo, miten vammaisten ihmisten asuminen tulisi ottaa huomioon kunnan päätöksenteossa, rakentamisessa sekä yleisten ja yksilöllisten palvelujen tuotannossa. Suositus julkaistiin kesä-

~~områdena. Lapsiperheiden asema oli edelleen yksi Stakesin toiminnan paimoalueista. Barnfamiljernas ställning är fortfarande ett av~~

Under verksamhetsåret utkom en handbok om sexuellt utnyttjande och misshandel av barn, och utbildning i temat anordnades. I handboken klargjordes tillvägagångssätt och den fick bra feedback från de yrkesverksamma inom barnskydd, polisen och åklagaren. Bland annat justitieombudsmannen använde den som rättesnöre. Handboken var Stakes mest sålda publikation 2003.

Nordiska ministerrådets projekt om familjerådslag inom barnskydd avslutades. Familjerådslag är ett arbetssätt där barnets nätverk av närstående hjälper till att lösa problem som rör barnet.

De två ovan nämnda projekten som fokuserar på barn och familjer är bra exempel på hur man genom information har lyckats ändra på tillvägagångssätt. Till exempel familjerådslag har ändrat uppfattningarna om kontakten mellan medborgare och myndigheter. Det är fråga om en verksamhetsfilosofisk skillnad av grundläggande natur. Nu är det inte längre myndigheten som ensam bestämmer vad som är till barnets fördel,

utan människorna kan själva fatta beslut i frågor som rör dem. Metoden avviker helt från den tidigare barnskyddspraxisen.

Handledning för aktörer ute på fältet

Kvalitetsrekommendationer är en ny metod inom informationsstyrning. I det nuvarande styrsystemet är de centrala hjälpmedel. Genom dem får beslutsfattarna i kommunerna och de yrkesverksamma på området information och praktiska verktyg.

År 2003 förberedde Stakes på uppdrag av social- och hälsovårdsministeriet två nya kvalitetsrekommendationer. De rörde boendeservice och hjälpmedelstjänster för funktionshindrade.

Av kvalitetsrekommendationen för boendeservice för handikappade framgår hur funktionshindrades boende bör beaktas när man fattar beslut och bygger samt tillhandahåller allmänna och individuella tjänster i kommunen. Rekommendation

kuussa sosiaali- ja terveysministeriön ja Suomen Kuntaliiton yhteisjulkaisuna. Stakes järjesti laatusuosituksista koskevia teemaseminaareja, ja Stakesin asiantuntijat osallistuivat kunnissa järjestettyihin koulutustilaisuuksiin.

Myös elokuussa valmistunut apuvälinepalveluiden laatusuositus oli ministeriön ja Suomen Kuntaliiton yhteisjulkaisu. Jotta suositus tulisi tunnetuksi kunnissa ja kuntayhtymissä, Stakesin asiantuntijat kirjoittivat suosituksesta useita artikkeleita sosiaali- ja terveysalan sekä vammaisjärjestöjen lehtiin. Lisäksi laatusuosituksista esiteltiin yli 30 alueellisessa, valtakunnallisessa ja kansainvälisessä tilaisuudessa, jotka oli tarkoitettu ammattilaisille, päättäjille ja apuvälineiden käyttäjille. Laatusuosituksen mukaisesti Suomessa käynnistyi kymmenkunta alueellista ja seudullista hanketta apuvälinepalveluiden kehittämiseksi.

Aiemmin julkaistun ikäihmisten hoitoa ja palveluja käsittelevän laatusuosituksen seurannan ja arvioinnin välineeksi val-

mistui kertomusvuonna IKI-indikaattoristo. Sen avulla kunnat voivat arvioida omia vanhustalaitaan sekä verrata niitä muihin kuntiin ja koko maan tilanteeseen. Stakes oli viemässä laatusuosituksia osaksi arjen toimintaa yhteistyössä Etelä- ja Itä-Suomen lääninhallitusten kanssa.

Kertomusvuonna toteutettiin Itä- ja Länsi-Suomen lääninhallitusten sekä Pohjois-Karjalan ja Pirkanmaan kuntien kanssa mielenterveyspalvelujen laatusuosituksen käyttöönottoon liittyvä hanke. Siinä kehitettiin menetelmää laatusuosituksen hyödyntämiseksi mielenterveystyön kokonaissuunnitelmia laadittaessa.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisia linjauksia käsittelevässä valtioneuvoston periaatepäätöksessä Stakesin tehtäväksi annettiin valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman (VaSu) laatiminen. Tämä merkittävä, Opetushallituksen kanssa tiiviissä yhteistyössä tehty suunnitelma valmistui syyskuus-

Laatusuositukset ovat tiedolla ohjaamisen uusia keinoja. Kvalitetsrekommendationer är en ny metod inom informationsstyrning.

dationen utkom i juni och var en sampublication från social- och hälsovårdsministeriet och Finlands Kommunförbund. Stakes anordnade seminarier om den och Stakes experter var med på de utbildningar som anordnades i kommunerna.

Även den kvalitetsrekommendation för hjälpmedelstjänster som utkom i augusti var en sampublication från ministeriet och Finlands Kommunförbund. Stakes experter skrev flera artiklar om den i social- och hälsovårdsområdets och handikapporganisationernas tidskrifter för att göra rekommendationen känd i kommuner och samkommuner. Dessutom presenterades den vid över 30 regionala, landsomfattande och internationella evenemang för yrkesverksamma på området, beslutsfattare och användare av hjälpmedel. I enlighet med rekommendationen inleddes i Finland ett tiotal regionala och subregionala projekt för att utveckla hjälpmedelstjänsterna.

För uppföljning och utvärdering av kvalitetsrekommendationen om vård och tjänster för äldre, som publicerats tidigare, färdigställdes under verksamhetsåret IKI-indikatorer. Genom

dem kan kommunerna utvärdera sina egna tjänster för äldre och jämföra dem med andra kommuners tjänster och situationen i hela landet. Stakes införlivade tillsammans med Södra Finlands och Östra Finlands länsstyrelser kvalitetsrekommendationerna i den dagliga verksamheten.

Under verksamhetsåret genomfördes i samarbete med Östra och Västra Finlands länsstyrelser samt med kommuner i Norra Karelen och Birkaland ett projekt för att införa kvalitetsrekommendationen för mentalvårdstjänster. En metod utvecklades för tillämpning av rekommendationen vid utarbetandet av en helhetsplan för mentalvård.

I statsrådets principbeslut om riksomfattande riktlinjer för förskoleverksamheten ges Stakes uppdraget att utarbeta en riksomfattande plan för småbarnsfostran. Denna betydelsefulla plan, som utarbetades i nära samarbete med Undervisningsstyrelsen, blev färdig i september 2003. I den presenteras de grunder som främjar barns välfärd, uppväxt och inlärning.

sa 2003. Se sisältää lasten hyvinvointia, kasvua ja oppimista edistävät perusteet.

VaSu-suunnitelman teossa käytettiin tavallisuudesta poikkeavaa menettelyä. Asiakirja valmisteltiin avoimessa verkko-ympäristössä, missä valmisteluun osallistuneet tahot ja kaikki asiasta kiinnostuneet pystyivät seuraamaan asiakirjojen valmistumista, asiantuntijoiden kommentointia ja teemaan liittyviä artikkeleita. Kaikki verkkosivuilla vierailleet ovat voineet kommentoida luonnoksia.

Nyt halutaan tietoa vaikuttavuudesta

Viime vuosina terveydenhuollossa ja sosiaalipalveluissa on alettu entistä enemmän kiinnittää huomiota johtamiseen ja tuloksellisuuteen. Muutos näkyy selvästi Stakesin tuottaman tiedon ja tietotuotteiden kysyntänä: tietoa tarvitaan hoitokäytäntöjen järjeistämistä, hyvistä käytännöistä ja kustan-

nusvaikuttavista toimintatavoista. Tämäntyyppisiä kysymyksiä tutkittiin ja arvioitiin muun muassa Stakesin terveydenhuollon menetelmien arviointiyksikössä (FinOHTA), sosiaalipalvelujen evaluaatioryhmässä (FinSoc) ja terveystaloustieteen keskus CHESsissä.

Arviointityön tärkeydestä kertoo valtioneuvoston huhtikuussa 2002 tekemä Kansallista terveydenhuollon hanketta koskeva periaatepäätös, jonka mukaan FinOHTAn rahoitus tulee lähivuosina kasvamaan merkittävästi. Stakes pyysikin kansainvälisen asiantuntijaryhmän arvioimaan FinOHTAn toimintaa tavoitteena toiminnan jatkuva parantaminen.

Terveystaloustieteen keskus CHESsin toiminta vakiintui. CHES tuottaa korkeatasoista terveystaloustieteellistä tietoa terveystaloustieteellisesti merkittävistä kysymyksistä. Useimmat tutkimushankkeista keskittyivät terveydenhuollon ja vanhus-tenhuollon tuottavuuteen ja vaikuttavuuteen. Keskus tarjoaa tutkittua tietoa vertailukehittämiseen ja päätöksenteon tuek-

Laatusuositukset ovat tiedolla ohjaamisen uusia keinoja. Kvalitetsrekommendationer är en ny metod inom informationsstyrning.

Planen för småbarnsfostran utarbetades på ett lite ovanligare sätt. Dokumentet förbereddes i öppen nätmiljö där alla parter som deltog i förberedelserna liksom alla andra som intresserade sig för frågan kunde ta del av utarbetandet av dokumenten, experternas synpunkter och artiklar om ämnet. Alla som besökte webbsidorna kunde kommentera utkastet.

Information om effekten

Under de senaste åren har man inom hälso- och sjukvården och socialtjänsterna allt mer börjat uppmärksamma ledning och resultat. Förändringen syns tydligt i form av efterfrågan på den kunskap och det informationsmaterial som Stakes producerar. Man behöver information om organisation av vårdpraxis, god praxis och kostnadseffektiva tillvägagångssätt. Denna typ av frågor undersöktes och utvärderades bl.a. i Finska enheten för utvärdering av medicinsk metodik (FinOHTA), Ut-

värdering av socialtjänsten (FinSoc) och Centrum för hälsoekonomi (CHES) vid Stakes.

Vikten av utvärderingsarbetet framgick av det principbeslut om ett nationellt hälso- och sjukvårdsprojekt som statsrådet fattade i april 2002. Enligt beslutet kommer FinOHTAs medel att öka avsevärt de närmaste åren. I syfte att ständigt förbättra FinOHTAs verksamhet bad Stakes en internationell expertgrupp att utvärdera den.

CHES verksamhet etablerade sig. CHES tillhandahåller högklassig hälsoekonomisk information om frågor som är relevanta för hälsopolitiken. De flesta av forskningsprojekten fokuserade på hälso- och sjukvårdens och äldreomsorgens produktivitet och effekt. Centrumet tillhandahåller uppgifter som stöd för benchmarking och beslutsfattande. Tidningen CHES ONLINE har bl.a. beslutsfattare som målgrupp.

si. Muun muassa päättäjille suunnatuksi tiedonvälityksen kanavaksi perustettiin CHESS ONLINE -lehti.

Kohti uusia tutkimusohjelmia

Kertomusvuonna tutkimustoimintaa sävytti Suomen Akatemian laajaan terveydenhuoltotutkimuksen ohjelmaan valmistautuminen. Stakesissa valmisteltiin useita tutkimussuunnitelmia, joista monet hyväksyttiin osaksi vuonna 2004 käynnistyvää TERTTU-ohjelmaa.

Alkoholi- ja huumeitutkimus oli erittäin paljon esillä julkisessa keskustelussa. Euroopan unionin laajentumisella tulee olemaan mittavat vaikutukset suomalaiseen päihdepolitiikkaan ja -huoltoon, joten kertomusvuonna tehtiin erityisesti EU:n itälaajentumiseen liittyvää tutkimus- ja selvitystyötä. Tutkimus erilaisten haittojen ja kuolleisuuden yhteyksistä juomatapoihin ja huumeiden käyttöön jatkui.

Stakesin hankkeita koottiin tulosalueajat ylittäviksi hankekokonaisuuksiksi. Uutta toimintatapaa lähdettiin koelemaan neljällä pilotilla. Hankkeet keskittyivät lapsiin ja perheisiin, terveyspolitiikkaan, sähköiseen asiointiin sekä hyvinvoinnin edistämisen alue- ja kuntastrategioihin. Hankekokonaisuudet kokoavat yhteen osaamista ja antavat mahdollisuuden yhdistää uudella tavalla talon eri puolilla olevaa asiantuntemusta.

Hankekokonaisuusajattelun tavoitteena on tuoda entistä selvemmin esiin Stakesin toiminnan painoalueet. Näin eri hankkeissa tehty työ välittyy yhteistyötahoille helpommin hahmottuvina kokonaisuuksina.

Stakes on vahvasti mukana tietoyhteiskunnan toiminnan kannalta keskeisten sosiaali- ja terveydenhuollon tietoteknologisten järjestelmien kehittämisessä. Turvallisen sähköisen asioimisen varmistamiseksi Stakesin asiantuntijat osallistuivat terveydenhuollon tietoturvallisen tiedonvälitysympäristön toi-

Yksi Stakesin toiminnan painoalueista oli alueellinen ja seudullinen yhteistyö kentän toimijoiden kanssa. Ett av Stakes tyngdpunktsor

På väg mot nya forskningsprogram

Under verksamhetsåret präglades forskningsverksamheten av förberedelserna inför Finlands Akademis omfattande hälsovårdsforskningsprogram. På Stakes utarbetades ett flertal forskningsplaner, av vilka många införlivades i Terttu-programmet som startar 2004.

Alkohol- och narkotikaforskningen diskuterades särskilt flitigt offentligt. EU:s utvidgning kommer att få långtgående följder för Finlands alkohol- och narkotikapolitik och missbrukarvård. Därför satsade man i synnerhet på forsknings- och utredningsverksamhet med koppling till EU:s utvidgning österut. Forskningen i hur skadeverkningar och dödlighet hänger ihop med dryckesvanor och narkotikamissbruk fortsatte.

Stakes projekt fördes samman till projekthelheter som inte följer resultatområdenas gränser. Det nya tillvägagångssättet prövades i fyra pilotprojekt. De fokuserade på barn och familjer, hälsopolitik, e-kommunikation och hälsofrämjande re-

gionala och kommunala strategier. I projekthelheterna samlas kunnande och genom dem är det möjligt att kombinera på ett nytt sätt den sakkunskap som finns på olika håll i Stakes.

Syftet med projekthelheterna är att ännu tydligare än tidigare lyfta fram Stakes tyngdpunktsområden. Genom helheterna är det enklare för samarbetspartnerna att skapa sig en uppfattning om det arbete som utförts i olika projekt.

Stakes deltar i hög grad i utvecklingen av sådana IT-system för social- och hälsovården som är viktiga för att informations-samhället skall fungera. För att säkerställa e-kommunikation deltog Stakes experter i utvecklingen av verksamhetsprinciper och teknik för en säker miljö för förmedling av hälso- och sjukvårdsuppgifter samt i utvecklingen av smartkort. Under verksamhetsåret deltog Stakes i ett e-receptförsök.

Informationscenter för registerforskning (ReTki), som främjar användningen av finländska forskningsregister inom hälso- och socialvården, inledde sin verksamhet. Centret, som bildar nätverk av de olika aktörerna på området, finns vid Sta-

mintaperiaatteiden ja teknologioiden (mm. sähköinen kansalaiskortti, lääkärikortti ja varmennepalvelut) kehitystyöhön. Kertomusvuonna Stakes oli mukana e-reseptikokeilussa.

Suomalaisten terveys- ja sosiaalialan rekistereiden tutkimuskäyttöä edistävä Rekisteritutkimuksen tukikeskus (ReTKi) aloitti toimintansa. Alan eri toimijat verkostoiva keskus sijaitsee Stakesissa. Toiminta käynnistyi Suomen Akatemian rahoituksella.

Alueellinen yhteistyö tiivistä

Kertomusvuonna yksi Stakesin toiminnan painoalueista oli alueellinen ja seudullinen yhteistyö kentän toimijoiden kanssa. Tavoitteena on tulla yhä paremmaksi kehittämiskumppaniksi ja rakentaa toimivia yhteistyöverkostoja.

Sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta selvitettiin terveyden edistämisen rakenteita eli miten kuntien kansanterveysyhteistyössä terveyden edistämiseen liittyvät toimet on järjes-

tetty ja millaisia kehittämishaasteita lähivuodet tuovat. Terveyskeskusten johdolle suunnattu kysely oli osa kansallista terveydenhuollon hanketta.

Sosiaali- ja terveysministeriön koordinoiman Varhaisen puuttumisen (Varpu) hankkeessa järjestettiin eri puolilla Suomea 16 koulutustilaisuutta ja kaksi valtakunnallista työseminaria. Hankkeen tavoitteena on kehittää kentän ammattilaisten kykyä puuttua varhaisessa vaiheessa lasten, nuorten ja perheiden pulmiin sekä tukea heitä selviytymisessä. Stakes vastaa hankkeen kuntapalveluja koskevasta osasta, ja toiminta painottuu verkostomaiseen yhteistyöhön.

Vuoden 2003 alusta alue- ja kuntapalvelut organisoitiin omaksi yksiköksen. Yksikön tavoitteena on välittää Stakesin asiantuntemusta kuntiin ja samalla tuoda kunnista tietoa sekä Stakesin että sosiaali- ja terveysministeriön käyttöön. Stakesissa työskentelevien asiantuntijoiden lisäksi eri puolilla Suomea toimii 12 aluekoordinaattorin verkosto.

områden under verksamhetsåret var regionalt samarbete med aktörerna ute på fältet. Ett av Stakes tyngdpunktsområden under verk

kes. Verksamheten inleddes genom finansiellt stöd från Finlands Akademi.

Regionalt samarbete svetsar samman

Ett av Stakes tyngdpunktsområden under verksamhetsåret var regionalt samarbete med aktörerna ute på fältet. Målet var att bli en allt bättre utvecklingspartner och att bilda fungerande samarbetsnätverk.

På uppdrag av social- och hälsovårdsministeriet utredes hälsofrämjande strukturer, dvs. hur kommunernas hälsofrämjande åtgärder inom folkhälsoverksamheten har organiserats och hurdana utvecklingsutmaningar de närmaste åren kommer att föra med sig. En enkät som riktade sig till hälsovårdscentralernas ledning ingick i det nationella hälso- och sjukvårdsprojektet.

Inom projektet Tidigt ingripande (Varpu), som social- och hälsovårdsministeriet samordnar, anordnades på olika platser

16 kurser och två landsomfattande arbetsseminarier. Syftet med projektet är att utveckla de yrkesverksammas förmåga att i ett tidigt skede ta tag i problem som barn, ungdomar och familjer har och att stödja dem. Stakes ansvarar för den del av projektet som rör kommunservice och tyngdpunkten i verksamheten ligger på nätverkssamarbete.

Från början av 2003 har Tjänster för regioner och kommuner varit en egen enhet. Enheten har som mål att förmedla Stakes sakkunskap till kommunerna och samtidigt förmedla information från kommunerna till både Stakes och social- och hälsovårdsministeriet. Utöver de experter som arbetar på Stakes finns det ett nätverk av 12 regionala samordnare runt om i Finland.

Stakes tillhandahåller regionala aktörer avgiftsbelagda konsulttjänster och utvecklar nya verksamhetsmodeller med tanke på utmaningarna inom social- och hälsovården. Med utgångspunkt i klienternas behov söker man tillsammans lösningar som påverkar direkt produktionen av tjänster. Samtidigt

Stakes tarjoaa alueellisille toimijoille maksullisia konsultti- palveluja ja kehittää uudenlaisia toimintamalleja sosiaali- ja terveydenhuollon haasteisiin. Asiakkaiden tarpeista lähtien etsitään yhdessä ratkaisuja, jotka vaikuttavat suoraan palvelujen tuottamiseen. Samalla vahvistetaan kentän osaamista. Vuoden 2003 tulokset olivat varsin myönteisiä, ja kunnilla soisikin olevan enemmän rohkeutta tehdä konkreettista seudullista yhteistyötä hyvän palvelutason turvaamiseksi.

Eri puolilla Suomea oli useita Stakesin koordinoimia hankkeita, jotka käsittelevät muun muassa alan henkilöstön tietoteknologiavalmiuksia ja saumattomasti sujuvia toimintamalleja. Yritysyhteistyöhön liittyvät hankkeet painoutuivat sosiaalisesti kestävään työvoimapolitiikkaan ja yritystoimintaan. Kymmenen vuotta sitten käynnistetyn Stakes-konsortion työ johti nyt siihen, että eduskunnassa hyväksyttiin lakiesitys sosiaalisista yrityksistä.

Stakes koordinoi yritysten yhteiskuntavastuuseen keskit-

tyvän Finnish Business & Society -verkoston toimintaan. Ker- tomusvuonna verkoston ja Stakesin välillä solmittiin vuoteen 2006 ulottuva verkostosopimus. Yritysten yhteiskuntavastuu nousi laajasti kansalliseen keskusteluun.

Sosiaali- ja terveysalan suurin koulutus- ja messutapahtuma TERVE-SOS järjestettiin yhteistyössä Lahden kaupungin kanssa. Teemana oli ”Ihmisen arki – palvelut ja teknologia”. Koulutustapahtumaan osallistui yli 1 200 alan ammattilaista, ja messuilla vieraili lähes 8 000 kävijää. Jokavuotiset Kouluter- veyspäivät ja Terve Kunta -tapahtuma kokosivat kentän ammat- tilaisia keskustelemaan terveyden edistämisen ajankohtaisista teemoista. Kuntafoorumi jatkoi toimintaansa alan vaikuttajien keskusteluareenana.

Vuosittaisella kouluterveyskyselyllä kartoitettiin peruskou- lujen 8. ja 9.-luokkalaisten ja lukioiden 1. ja 2.-luokkalaisten terveydentilaa ja terveiskäyttäytymistä Länsi-Suomen ja Ou-

Uutena tuotteena ilmestyi tuhti tietopaketti ikääntyneiden sosiaali- ja terveyspalveluista. En ny produkt var ett omfattande inform

stärks kunnandet på fältet. Resultaten 2003 var mycket positi- va. Det skulle vara önskvärt att kommunerna hade mer mod att samarbeta regionalt för att trygga en god servicenivå.

Stakes samordnade på olika platser i Finland flera projekt som fokuserade bl.a. på de IT-färdigheter som yrkesverksamma på området har och på flexibla och fungerande verksam- hetsmodeller. I projekt som rör företagssamarbete fokuserade man på socialt hållbar arbetskraftspolitik och företagsverksam- het. Det arbete som Stakeskonsortiet inledde för tio år se- dan resulterade nu i att en lagproposition om sociala före- tag antogs.

Stakes samordnade verksamheten i nätverket Finnish Business & Society, som fokuserar på företags samhällsansvar. Under verksamhetsåret ingick nätverket och Stakes ett nät- verksavtal, som gäller fram till 2006. Företagens samhällsansvar diskuterades mycket nationellt.

Det största utbildnings- och mässevenemanget inom social- och hälsovården, TERVE-SOS, anordnades i samarbe-

te med Lahtis stad. Temat var ”Människans vardag – tjänster och teknologi”. Över 1 200 yrkesverksamma på området del- tog i utbildningsdagarna och mässan besöktes av nästan 8 000 personer. På de årliga skolhalsodagarna (Kouluterveyspäivät) och evenemanget En frisk kommun (Terve Kunta) samlades yrkesverksamma på området för att diskutera aktuella frågor inom hälsofrämjande. Kommunforumet fortsatte sin verksam- het som diskussionsforum för aktörerna inom sektorn.

Genom den årliga undersökningen Hälsa i skolan kartlade man elevernas hälsotillstånd och levnadsvanor i årskurserna 8 och 9 i grundskolan och 1 och 2 i gymnasiet i Västra Finlands län och i Uleåborgs län. Under verksamhetsåret slutfördes också en utredning om förekomsten av olycksfall i skolor.

lun läänissä. Kertomusvuonna valmistui myös selvitys koulutaturmien esiintyvyydestä.

Perustana luotettava tietotuotanto

Tilasto- ja rekisteritoiminta tuottaa vuosittain tietoa yhteiskunnallisen keskustelun ja päätöksenteon pohjaksi. Sosiaali- ja terveystoimintojen seuraamalla voitiin arvioida suomalaisten hyvinvointipalvelujen rahavirtoja ja vertailla Suomen tilannetta kansainvälisesti. Päihdetilastollinen vuosikirja taustoitti kertomusvuonna vilkkaana käytyä alkoholikeskustelua.

Uutena tuotteena ilmestyi tuhti tietopaketti ikääntyneiden sosiaali- ja terveyspalveluista. Siinä palveluja ja ikääntyviä katsottiin perinteistä tilastotuotantoa laajemmasta näkökulmasta. Julkaisun laadintaan osallistui asiantuntijoita Stakesin eri tulosalueilta. Myös sairaaloiden tuottavuusvertailun eli

niin sanotun benchmarking-hankkeen tuotteissa yhdistyvät Stakesin eri osaamisalueet sekä sairaanhoitopiirien ja kentan asiantuntemus.

Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2002 käynnistämä Tieto 2005 -uudistus työllisti kertomusvuonna erittäin monia Stakesin asiantuntijoita. Työ onnistui hyvin, ja uudistus linjaa useiksi vuosiksi tilasto-, rekisteri- ja tutkimustiedon keruuta. Lähivuosina uudistus tulee näkymään entistä parempina tietotuotteina ja palveluna.

Vuonna 2003 käynnistyi avoterveydenhuollon tilastouudistus ja hyvinvointi-indikaattorien kehittäminen. Avoterveydenhuollon toimien kattava tilastointi luo osaltaan edellytyksiä saumattomille asiakaslähtöisille palveluketjuille ja kehittämiselle. Hyvinvoinnin tilaa kuvaavat indikaattorit ovat hyvä esimerkki tiedon hyväksikäyttöä edistävästä tuotteistuksesta.

Terveydenhuollossa ja sosiaalihuollossa käytettävien koo-

Informationspaket om social- och hälsovårdstjänster för äldre. En ny produkt var ett omfattande informationspaket om social- och

En tillförlitlig informationsproduktion som grund

Statistik- och registerverksamheten producerar varje år uppgifter som grund för diskussionerna och beslutsfattandet i samhället. Genom att följa social- och hälsovårdskostnaderna kunde man lägga fram en uppskattning av penningflödet inom den finska välfärdsservicen och jämföra situationen med den internationella. Den rusmedelsstatistiska årsboken fanns i bakgrunden till den livliga alkoholdiskussionen.

En ny produkt var ett omfattande informationspaket om social- och hälsovårdstjänster för äldre. I det betraktades tjänsterna och de äldre ur ett bredare perspektiv än normalt inom statistiken. Experter från Stakes olika resultatområden deltog i utarbetandet av publikationen. Även i produkterna från jämförelsen av sjukhus produktivitet, dvs. det så kallade Benchmarking-projektet, förenades Stakes olika kunskapsområden samt sjukvårdsdistriktens och fältets sakkunskap.

Projektet Information 2005, som social- och hälsovårds-

ministeriet startade 2002, sysselsatte under verksamhetsåret många experter på Stakes. Arbetet föll väl ut och i projektet fastlogs en flerårig riktlinje för datainsamling för statistik, register och forskning. Förnyelsen kommer att synas som ännu bättre informationsmaterial och service.

År 2003 började man förnya statistiken över öppen hälso- och sjukvård samt utveckla välfärdsindikatorer. Den omfattande statistiken över öppen hälso- och sjukvård skapar förutsättningar för flexibla klientinriktade servicekedjor och utveckling. Indikatorer som ger en bild av välfärden är ett bra exempel på produktifikation som främjar användning av information.

Dessutom slutförde man det tekniska förverkligandet av en kodsserver som behövs för att upprätthålla och distribuera de koder som används inom social- och hälsovården.

Under verksamhetsåret fortsatte byggandet av portalen Sosiaaliportti, som social- och hälsovårdsministeriet finansierar. Sosiaaliportti, som baserar sig på nätservice, kommer att

distojen ylläpitoon ja jakeluun tarvittavan koodistopalvelimen tekninen toteutus valmistui.

Kertomusvuonna jatkettiin sosiaali- ja terveysministeriön rahoittaman Sosiaaliportin rakentamista. Verkkopalveluun pohjaava Sosiaaliportti tulee olemaan keskeinen tiedon väylä kentän ammattilaisille ja sosiaalialan osaamiskeskuksille. Myös Stakesin verkkopalvelun kehitystyö jatkui.

Osaamista kansainvälisiin kehityshankkeisiin

Stakesin ulkomaanavun yksikön Suomen kannalta vaikuttavimmat hankkeet keskittyivät kertomusvuonna Itä-Eurooppaan, Suomen lähialueille ja Venäjälle. Monivuotinen työ sosiaali- ja terveysalan pohjoisen ulottuvuuden kumppanuusohjelman perustamisesta sinetöitiin lokakuussa 2003 Oslolla. Useita hankkeita käynnistyi muun muassa Romaniassa, Luoteis-Venäjällä ja

Kaliningradissa. Monissa niistä paneuduttiin erityisesti Venäjällä ja Itä-Euroopassa yhä vakavammaksi kehittyneeseen hiv/aids-tilanteeseen.

Myös yhteistyö Suomen ulkoasiainministeriön kanssa jatkui. Vuonna 2003 solmittiin ministeriön kanssa kehitysyhteistyön neuvonantajasopimus, jonka myötä ulkomaanavun yksikkö toteuttaa ministeriölle asiantuntijatehtäviä ja konsultointia. Ulkoasiainministeriön toimeksiannosta tehtiin arvio Suomen toteuttamista vammaistyön kehitysyhteistyöhankkeista.

Hankkeita toteutettiin myös kaukaisimmilla kohdealueilla: Lesothossa ja Namibiassa jatkettiin terveydenhuollon hallinnon hajauttamista ja Mongoliassa laadittiin sosiaalisektorin perussuunnitelma. Tšekin tasavallassa saatettiin päätökseen menestyksellä EU:n twinning-hanke, jossa testattiin maan valmiutta selviytyä EU-jäsenyyden edellyttämästä sosiaaliturvan tasosta.

Stakesin verkkopalvelun kehitystyö jatkui. Utvecklingsarbetet av Stakes-nätsservice fortsatte. Stakesin verkkopalvelun

vara en central informationskanal för de yrkesverksamma på området och kompetenscentrumen på det sociala området. Även utvecklingsarbetet av Stakes nätsservice fortsatte.

Sakkunskap för internationella utvecklingsprojekt

Ur Finlands perspektiv var de mest effektiva projekten i Stakes enhet Internationellt utvecklingssamarbete de som fokuserade på Östeuropa, Finlands närområden och Ryssland. Ett flerårigt arbete med att upprätta ett samarbetsprogram med nordisk dimension på social- och hälsovårdsområdet slutfördes i oktober 2003 i Oslo. Flera projekt startade bl.a. i Rumänien, nordvästra Ryssland och Kaliningrad. I många av dem fokuserade man på hiv/aids-situationen som förvärrats.

Även samarbetet med utrikesministeriet fortsatte. År 2003 ingicks ett avtal med ministeriet om att fungera som rådgivare i frågor om utvecklingssamarbete. Enheten kommer att utföra sakkunniguppdrag och konsultering åt ministeriet. På uppdrag av utrikesministeriet utvärderades Finlands olika utvecklingssamarbetsprojekt som rör handikapparbete.

Projekt genomfördes också på målområdena längst bort. I Lesotho och Namibia fortsatte man att decentralisera förvaltningen av hälso- och sjukvården och i Mongoliet utarbetades en grundläggande plan för den sociala sektorn. I Tjeckien slutfördes EU:s framgångsrika vänortsprojekt, i vilket utreddes landets beredskap att nå den nivå av social trygghet som ett EU-medlemskap kräver.

Johtaminen, hallinto ja talous
Ledning, administration och ekonomi

Johtaminen, hallinto ja talous

Henkilöstöstrategian viitoittamia toimia jatkettiin. Uusi palkkausjärjestelmä sai hahmonsä, ja uusia ryhmiä lähti mukaan osaamisen johtamisen hankkeeseen. Loppuvuodesta käynnistettiin koko talon strategisten linjausten päivitys.

Suurin johtamisen haaste kertomusvuonna oli uuden palkkausjärjestelmän valmistelu. Tavoitteena on, että Stakes siirtyy uuteen palkkausjärjestelmään vuoden 2004 aikana. Kyse ei ole vain teknisestä henkilöstöhallinnollisesta uudistuksesta, vaan kannustava palkkaus ja suoriutumisen arviointi kytkeytyvät vahvasti johtamiskulttuuriin. On löydettävä keinot, joilla Stakes pystyy tulevaisuudessakin kilpailemaan osaajista.

Viime vuosina Stakesin ulkoisen rahoituksen osuus on kasvanut, ja sen osuus kokonaisbudjetista on noin 24 prosenttia. Vuonna 2003 lähdettiin etsimään uusia keinoja yhä haasteellisemmaksi muuttuvan kokonaisrahoituksen hallintaan.

Vuonna 2002 käynnistetty osaamisen johtamisen kehittämishanke laajeni. Stakesin tapa edetä on strategiasta kumpuavaa ja kokonaisjohtamista tukevaa. Prosessissa edetään vaiheittain, ja osaamisnäkökulma otetaan myös yhdeksi uuden toimintastrategian lähtökohdaksi. Kaksivuotinen laaja johtamiskoulutus päättyi keväällä.

Suurin johtamisen haaste kertomusvuonna oli uuden palkkausjärjestelmän valmistelu. Den största utmaningen när det gäller ledning

Ledning, administration och ekonomi

Genomförandet av de åtgärder som slagits fast i personalstrategin fortsatte. Det nya lönesystemet tog form och nya grupper anslöt sig till projektet om kompetenshantering. I slutet av året började man uppdatera Stakes strategiska riktlinjer.

Den största utmaningen när det gäller ledning var förberedelserna av det nya lönesystemet. Målet var att Stakes övergår till det nya systemet under 2004. Det är inte enbart fråga om en teknisk förnyelse av personalförvaltningen. Ett sporrande lönesystem och bedömning av prestationerna står i nära samband med ledningskulturen. Man måste hitta sätt med vilka Stakes även i framtiden kan konkurrera om sakkunniga.

De senaste åren har andelen av Stakes externa finansiering ökat och utgör cirka 24 procent av den totala budgeten. Att administrera den totala finansieringen blir en allt större utmaning. År 2003 började man söka nya sätt att sköta detta.

Utvecklingsprojektet om kompetenshantering, som startade 2002, utvidgades. Stakes tillvägagångssätt grundar sig på dess strategi och stöder övergripande ledning. Processen fortskrider successivt och kunnandet kommer också att tas som utgångspunkt för den nya verksamhetsstrategin. Den omfattande två års ledningsutbildningen avslutades på våren.

Uutta toimintastrategiaa laadittaessa on kiinnitetty erityisesti huomiota sidosryhmä- ja asiakaslähtöiseen tapaan toimia. Laajoin sidosryhmäanalysein selvitettiin Stakesin julkisuuskuva ja yhteistyökumppaneiden odotuksia. Stakes haluaa aitoa vuoropuhelua ympäristönsä kanssa. Vuoden aikana kehitettiin myös asiakaspalautteen hyödyntämistä sekä pohdittiin uusia viestinnän ja julkaisupolitiikan linjauksia.

Henkilöstö

Stakesin palveluksessa oli kertomusvuoden päättyessä 472 henkilöä. Lukuun sisältyvät myös osa-aikaiset työntekijät ja työllistämistuella palkatut. Henkilötyövuosien kokonaismäärä vuonna 2003 oli 437. Määrä kasvoi noin neljä prosenttia edellisvuodesta. Vakinaisia palvelusuhteita oli 273 ja määräaikaisia oli 199.

Henkilöstön keski-ikä oli 44,9 vuotta, ja naisten osuus oli 74 prosenttia.

Stakesin henkilöstö on korkeasti koulutettua. Henkilöstön koulutustasoindeksi vuonna 2003 oli 6. Koulutustasoindeksin vaihteluväli on 1–8. Valtionhallinnon keskimääräinen koulutustasoindeksi vuonna 2002 oli 5,1.

Kertomusvuonna kolme tutkijaa (Anja Alasuutari, Eija Grönroos ja Taina Rintala) väitteli tohtoriksi. Dosentteina eri yliopistoissa toimi 37 stakslaista.

Taloudellinen katsaus

Stakesin maksuttomaan toimintaan oli kertomusvuonna käytettävissä toimintamomentin määrärahaa 23,7 miljoonaa euroa, josta käytettiin 21,4 miljoonaa euroa. Stakesin toimintamomentilla käsitellään valtion budjettirahoituksen lisäksi

ng var förberedelserna av det nya lönesystemet. Suurin johtamisen haaste kertomusvuonna oli uuden palkkausjärjestelmän valmistelu.

Vid utarbetandet av den nya verksamhetsstrategin tar man särskilt hänsyn till ett intressent- och kundinriktat tillvägagångssätt. Genom stora intressentanalyser utredde man den offentliga uppfattningen om Stakes samt samarbetspartnerns förväntningar. Stakes strävar efter äkta dialog med sin omgivning. Under året utvecklades också utnyttjandet av feedback från kunderna. Dessutom övervägde man nya riktlinjer för informationsförmedling och publikationspolitik.

Personalen

I slutet av året uppgick Stakes arbetsstyrka till 472 personer. Siffran inbegriper deltidsarbetande personal och personer avlönade med sysselsättningsstöd. Det totala årsverket uppgick 2003 till 437, vilket är en ökning på cirka fyra procent från året innan. Den fastanställda personalen uppgick till 273 personer och de visstidsanställda till 199.

Personalens genomsnittliga ålder var 44,9 år och andelen kvinnor var 74 procent.

Stakes personal är högt utbildad. År 2003 var det genomsnittliga indexet på utbildningsnivån 6. Utbildningsnivåindexets variationsbredd är 1–8. Inom statsförvaltningen låg indexet i genomsnitt på 5,1 år 2002.

Tre forskare (Anja Alasuutari, Eija Grönroos och Taina Rintala) doktorerade under verksamhetsåret. Av Stakes medarbetare hade 37 en docentur.

Ekonomisk översikt

Under verksamhetsåret var anslaget för Stakes icke avgiftsbelagda verksamhet 23,7 miljoner euro under momentet för verksamhetskostnader. Av detta anslag användes 21,4 miljoner euro. Utöver statliga budgetmedel omfattar Stakes moment för verksamhetskostnader enligt nettoprincipen projekt-

nettoperiaatteella EU:lta ja muualta valtionhallinnon ulkopuolelta saatu projektirahoitus ja vastaavat menot. Toimintamäärärahojen käyttö väheni 3 prosenttia vuoteen 2002 verrattuna.

Maksullisen toiminnan tuotot olivat 6,8 miljoonaa euroa ja kustannukset 6,5 miljoonaa euroa. Vuodesta 2002 tuotot kasvoivat 11 prosenttia ja kustannukset 6 prosenttia. Maksullisen toiminnan tulos oli 0,3 miljoonaa euroa ylijäämäinen.

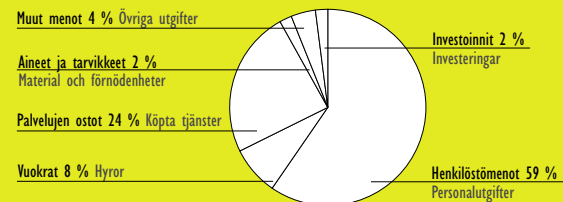
Rahoitus- ja menorakenne

Stakesin toiminnan rahoitus koostui valtion budjettirahoituksesta (59 %), maksullisen toiminnan tuotoista (17 %) ja muusta ulkopuolisesta rahoituksesta (24 %). Aiempiin vuosiin verrattuna ulkopuolisen rahoituksen määrän osuus lisääntyi budjettirahoituksen vähentyessä.

Omaan toimintaansa käyttämien varojen lisäksi Stakes on hallinnoinut ja välittänyt korvauksia muun muassa EU-hankkeiden yhteistyökumppaneille, kunnille ja Alkoholitutkimussäätiölle yhteensä runsaat 5,2 miljoonaa euroa. Suurin yksittäinen välitettävä erä (2,6 miljoonaa euroa) oli valtion korvaus sodista kärsineiden huoltoon.

Koulutustaso	2003	2002	Utbildningsnivå
Perusaste	6,5	7,5	Grundskolenivå
Keskiaste	15,4	15,4	Mellanstadium
Alin korkea-aste	12,0	13,2	Lägsta eftergymnasial nivå
Alempi korkeakouluaste	9,1	8,3	Lägre högskolenivå
Ylempi korkeakouluaste	36,8	36,9	Högre högskolenivå
Tutkijakoulutusaste	20,1	18,7	Forskarutbildningsnivå
Yhteensä	100,0	100,0	Totalt

**Toiminnan menot, yhteensä 33,4 milj.euroa
Verksamhetskostnader, totalt 33,4 milj. euro**

Vuonna 2002 käynnistetty osaamisen johtamisen kehittämishanke laajeni. År 2003 började man söka nya sätt att sköta detta.

medel från EU och annan extern finansiering än statsmedel samt motsvarande kostnader. Jämfört med år 2002 minskade användningen av verksamhetsanslag med 3 procent.

Intäkterna från den avgiftsbelagda verksamheten var 6,8 miljoner euro och kostnaderna 6,5 miljoner euro. Jämfört med 2002 ökade intäkterna med 11 procent och kostnaderna med 6 procent. Den avgiftsbelagda verksamhetens resultat uppvisade ett överskott på 0,3 miljoner euro.

Finansierings- och kostnadsstruktur

Finansieringen av Stakes verksamhet bestod av medel från den statliga budgeten (59 %), vinst från den avgiftsbelagda verksam-

heten (17 %) och andra externa medel (24 %). Jämfört med tidigare år ökade andelen av extern finansiering medan budgetfinansieringen minskade.

Utöver medel för sin egen verksamhet har Stakes administrerat och förmedlat totalt över 5,2 miljoner euro i bidrag till bl.a. samarbetspartner i EU-projekt, kommuner och Stiftelsen för alkoholforskning. Det största enskilda beloppet som förmedlats (2,6 miljoner euro) var statens bidrag för vård av personer med krigsrelaterade skador.

Stakes egna verksamhetskostnader var 33,4 miljoner euro. Av kostnaderna var 59 procent personalkostnader, 24 procent tjänster som köpts och 17 procent hyreskostnader och övriga kostnader.

Stakesin oman toiminnan menot olivat 33,4 miljoonaa euroa. Menoista 59 prosenttia muodostui henkilöstömenoista, 24 prosenttia palvelujen ostoista ja loput 17 prosenttia vuokra- ja muista menoista.

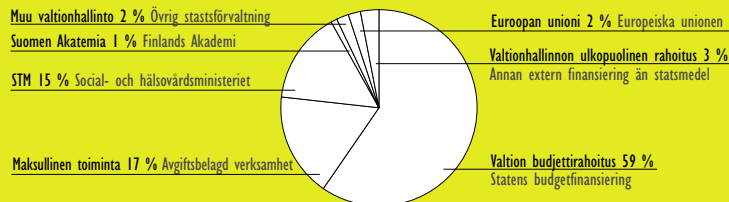
Tuotto- ja kululaskelma

Tuotto- ja kululaskelmaan sisältyy lähes kaikki toimintaan saatu ja käytetty rahoitus. Vain osa ulkopuolisesta rahoituksesta, toisin sanoen taseessa seurattavat välitettävät varat, eivät sisälly tuotto- ja kululaskelmaan.

Koska budjettirahoitus ei sisälly tuottoihin, jää tilikauden kulujäämä pääsääntöisesti alijäämäiseksi.

Tuotto- ja kululaskelmassa esitetään koko Stakes-tiliviraston tuotot ja kulut eli se sisältää myös valtion mielisairaalat ja koulukodit. Laskelman perusteella koko tiliviraston toiminnan tuotot olivat 65,9 miljoonaa euroa, toiminnan kulut 83,7 miljoonaa euroa ja tilikauden taseeseen kirjattu kulujäämä 28,9 miljoonaa euroa. Muut toiminnan tuotot, jotka sisältävät ulkopuolista rahoitusta, muodostivat 16 prosenttia toiminnan tuotoista, ja maksullisen toiminnan tuottojen osuus oli 83 prosenttia. Henkilöstökulujen osuus oli 68 prosenttia toiminnan kuluista.

Toiminnan rahoitus lähteittäin, yhteensä 39,9 milj.euroa
Finansiering av verksamheten efter källa, totalt 39,9 milj. euro

a. Vuonna 2002 käynnistetty osaamisen johtamisen kehittämishanke laajeni. År 2003 började man söka nya sätt att sköta detta.

Intäkt- och kostnadskalkyl

Intäkt- och kostnadskalkylen omfattar nästan alla medel som verksamheten fått och som använts inom den. En del av den externa finansieringen, dvs. de poster i balansräkningen som Stakes förmedlar vidare, ingår inte i intäkt- och kostnadskalkylen.

Eftersom intäkterna inte omfattar budgetmedlen, visar räkenskapsperioden vanligen ett underskott.

Intäkt- och kostnadskalkylen omfattar alla intäkter och kostnader som Stakes har i egenskap av räkenskapsverk, dvs. den omfattar också statens mentalsjukhus och skolhem. På grundval av kalkylen uppgick hela räkenskapsverkets intäkter

från verksamheten till 65,9 miljoner euro, verksamhetskostnader till 83,7 miljoner euro och räkenskapsperiodens underskott i balansräkningen till 28,9 miljoner euro. Verksamhetens övriga intäkter, som omfattar extern finansiering, utgjorde 16 procent av intäkterna från verksamheten och den avgiftsbelagda verksamheten 83 procent. Personalkostnaderna var 68 procent av verksamhetskostnaderna.

Taloudellinen katsaus ■ Ekonomisk översikt

TUOTTO- JA KULULASKELMA		EKONOMISK ÖVERSIKT	
euroa/euro	01.01.2003 - 31.12.2003	01.01.2002 - 31.12.2002	
TOIMINNAN TUOTOT			INTÄKTER FRÅN VERKSAMHETEN
Maksullisen toiminnan tuotot	54 448 168,68	50 024 731,39	Intäkter från avgiftsbelagd verksamhet
Vuokrat ja käyttökorvaukset	701 819,38	726 469,63	Hyror och serviceintäkter
Muut toiminnan tuotot	10 752 853,32	9 383 029,70	Övriga intäkter från verksamheten
	65 902 841,38	60 134 230,72	
TOIMINNAN KULUT			KOSTNADER FÖR VERKSAMHETEN
Aineet, tarvikkeet ja tavarat			Material, förnödenheter och varor
<i>Ostot tilikauden aikana</i>	5 258 694,90	5 362 340,16	<i>Inköp under räkenskapsperioden</i>
<i>Varastojen lisäys (-) tai vähennys (+)</i>	-13 871,54	-20 497,41	<i>Lagerökning (-) eller lagerminskning (+)</i>
Henkilöstökulut	56 801 783,21	52 460 119,97	Personalkostnader
Vuokrat	7 089 945,31	7 228 491,14	Hyror
Palvelujen ostot	9 784 382,46	9 622 353,16	Köpta tjänster
Muut kulut	2 640 607,55	2 766 259,81	Övriga kostnader
Valmisteverastojen lisäys (-) tai vähennys (+)	-78 299,84	103 356,53	Ökning (-) eller minskning (+) av varulager
Poistot	1 411 744,00	1 200 742,00	Avskrivningar
Sisäiset kulut	775 705,65	689 361,50	Interna kostnader
	-83 670 691,70	-79 412 526,86	
JÄÄMÄ I	-17 767 850,32	-19 278 296,14	UNDERSKOTT I
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT			FINANSIELLA INTÄKTER OCH KOSTNADER
Rahoitustuotot	11 659,91	4 586,52	Finansiella intäkter
Rahoituskulut	167,91	335,26	Finansiella kostnader
	11 492,00	4 251,26	
SATUNNAISET TUOTOT JA KULUT			EXTRAORDINÄRA INTÄKTER OCH KOSTNADER
Satunnaiset tuotot	9 030,85	404,02	Extraordinära intäkter
Satunnaiset kulut	3 530,39	2 214,53	Extraordinära kostnader
	5 500,46	-1 810,51	
JÄÄMÄ II	-17 750 857,86	-19 275 855,39	UNDERSKOTT II

Taloudellinen katsaus ■ Ekonomisk översikt

euroa/euro	01.01.2003 - 31.12.2003	01.01.2002 - 31.12.2002	
SIIRTOTALOUDEN TUOTOT JA KULUT			INTÄKTER OCH KOSTNADER FÖR POSTER SOM REDOVISAS VIDARE
TUOTOT:			INTÄKTER:
Kunnilta	15 114,33	16 217,54	Kommuner
Kuntayhtymiltä	7 585,52	10 229,29	Samkommuner
Muut	2 495,21	3 712,23	Övriga
	25 195,06	30 159,06	
KULUT:			KOSTNADER:
Kunnille	3 113 129,62	3 215 346,09	Kommuner
Kuntayhtymille	403 323,41	169 905,13	Samkommuner
Elinkeinoelämälle	800 359,78	515 597,06	Näringslivet
Voittoa tavoittelemattomille yhteisöille	800 584,01	590 603,33	Icke vinststrävande sammanslutningar
Kotitalouksille	351 517,12	339 427,51	Hushåll
Ulkomaille	2 120 643,25	1 554 692,29	Utomlands
Muut	0,00	1 682,00	Övriga
	-7 589 557,19	-6 387 253,41	
JÄÄMÄ III	-25 315 219,99	-25 632 949,74	UNDERSKOTT III
TUOTOT VEROISTA JA PAKOLLISTA MAKSUISTA			INTÄKTER FRÅN SKATTER OCH OBLIGATORISKA AVGIFTER
Perityt arvonlisäverot	506 894,19	629 727,83	Indrivna mervärdesskatter
Suoritettut arvonlisäverot	4 118 821,09	4 517 970,69	Betalda mervärdesskatter
	-3 611 926,90	-3 888 242,86	
TILIKAUDEN KULUJÄÄMÄ	-28 927 146,89	-29 521 192,60	RÅKENSKAPSPERIODENS UNDERSKOTT

Taloudellinen katsaus ■ Ekonomisk översikt

TASE 31.12.2003

euro/euro	31.12.2003	31.12.2002	
VASTAAVAA			AKTIVA
KÄYTTÖMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIJOITUKSET			ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR OCH ÖVRIGA LÅNGFRISTIGA PLACERINGAR
Aineettomat hyödykkeet			Immateriella tillgångar
<i>Aineettomat oikeudet</i>	435 209,16	286 505,28	<i>Immateriella rättigheter</i>
<i>Muut pitkävaikutteiset menot</i>	19 799,92	22 193,92	<i>Övriga utgifter med lång verkningstid</i>
	455 009,08	308 699,20	
Aineelliset hyödykkeet			Materiella tillgångar
<i>Rakennelmat</i>	21 464,29	9 600,49	<i>Konstruktioner</i>
<i>Koneet ja laitteet</i>	3 581 723,26	3 843 315,95	<i>Maskiner och apparater</i>
<i>Kalusteet</i>	177 316,79	184 603,56	<i>Inventarier</i>
<i>Muut aineelliset hyödykkeet</i>	9 410,00	11 277,00	<i>Övriga materiella tillgångar</i>
	3 789 914,34	4 048 797,00	
Käyttöomaisuusarvopaperit ja muut pitkäaikaiset sijoitukset			Värdepapper som hör till anläggningstillgångarna och övriga långfristiga placeringar
Käyttöomaisuusarvopaperit	29 843,77	30 501,00	Värdepapper som hör till anläggningstillgångarna
	29 843,77	30 501,00	
KÄYTTÖMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIJOITUKSET YHTEENSÄ	4 274 767,19	4 387 997,20	ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR OCH ÖVRIGA LÅNGFRISTIGA PLACERINGAR TOTALT
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS			OMSÄTTNINGS- OCH FINANSIERINGSTILLGÅNGAR
Vaihto-omaisuus			Omsättningstillgångar
<i>Aineet ja tarvikkeet</i>	134 603,86	136 359,94	<i>Material och förnödenheter</i>
<i>Keskeneräiset tuotteet</i>	25 609,28	41 507,57	<i>Halvfärdiga produkter</i>
<i>Valmiit tuotteet/Tavarat</i>	385 151,84	275 326,09	<i>Färdiga produkter/varor</i>
	545 364,98	453 193,60	
Lyhytaikaiset saamiset			Kortfristiga fordringar
<i>Myyntisaamiset</i>	10 615 354,99	9 134 951,53	<i>Kundfordringar</i>
<i>Siirtosaamiset</i>	154,44	0,00	<i>Resultatregleringar</i>
<i>Muut lyhytaikaiset saamiset</i>	37 485,53	37 749,66	<i>Övriga kortfristiga fordringar</i>
<i>Ennakkomaksut</i>	42 504,41	518 981,90	<i>Förskottsbetalningar</i>
	10 695 499,37	9 691 683,09	
Rahat, pankkisaamiset ja muut rahoitusvarat			Kassa, banktillgångar och övriga finansieringstillgångar
<i>Kassatilit</i>	7 964,11	7 532,37	<i>Kassakonton</i>
<i>Tiliviraston tulotilit</i>	0,00	15,08	<i>Räkenskapsverkets inkomstkonton</i>
<i>Muut pankkitilit</i>	404 650,79	575 096,38	<i>Övriga bankkonton</i>
<i>Muut rahat ja pankkisaamiset</i>	2 465,23	2 427,93	<i>Övriga kassa- och banktillgångar</i>
<i>Sisäisen rahaliikkeen tilit</i>	-13 224,57	0,00	<i>Konton för interna penningtransaktioner</i>
	401 855,56	585 071,76	
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS YHTEENSÄ	11 642 719,91	10 729 948,45	OMSÄTTNINGS- OCH FINANSIERINGSTILLGÅNGAR TOTALT
VASTAAVAA YHTEENSÄ	15 917 487,10	15 117 945,65	AKTIVA TOTALT

Taloudellinen katsaus ■ Ekonomisk översikt

euroa/euro	31.12.2003	31.12.2002	
VASTATTAVAA			PASSIVA
OMA PÄÄOMA			EGET KAPITAL
Valtion pääoma			Statens kapital
<i>Valtion pääoma 01.01.1998</i>	749 937,98	749 937,98	<i>Statens kapital 1.1.1998</i>
<i>Edellisten tilikausien pääoman muutos</i>	-1 277 531,29	-1 228 445,61	<i>Balanserad vinst från tidigare räkenskapsperioder</i>
<i>Pääoman siirrot</i>	31 350 343,33	29 472 106,92	<i>Kapitalöverföringar</i>
<i>Tilikauden kulujäämä</i>	-28 927 146,89	-29 521 192,60	<i>Räkenskapsperiodens underskott</i>
	1 895 603,13	-527 593,31	
Rahastojen pääomat			Fondkapital
<i>Muut valtion rahastot ja lahjoitetut varat</i>	2 465,23	2 427,93	<i>Övriga statliga fonder och donationer</i>
	2 465,23	2 427,93	
VIERAS PÄÄOMA			FRÄMMANDE KAPITAL
Lyhytaikainen			Kortfristig
<i>Saadut ennakot</i>	800 018,20	1 452 994,08	<i>Erhållna förskott</i>
<i>Ostovelat</i>	2 236 463,76	2 349 812,74	<i>Leverantörsskulder</i>
<i>Tilivirastojen väliset tilitykset</i>	1 331 739,76	1 280 754,19	<i>Interna överföringar mellan räkenskapsverken</i>
<i>Edelleen tilittävät erät</i>	1 582 755,80	1 697 319,52	<i>Poster som redovisas vidare</i>
<i>Siirtovelat</i>	7 005 083,82	6 520 984,94	<i>Resultatregleringar</i>
<i>Muut lyhytaikaiset velat</i>	1 063 357,40	2 341 245,56	<i>Övriga kortfristiga skulder</i>
	14 019 418,74	15 643 111,03	
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ	14 019 418,74	15 643 111,03	FRÄMMANDE KAPITAL TOTALT
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	15 917 487,10	15 117 945,65	PASSIVA TOTALT

Yhteystiedot ■ Kontaktinformation

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes

Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården – Stakes

PL 220, 00531 Helsinki
PB 220, 00531 Helsingfors
Käyntiosoite Lintulahdenkuja 4
Besöksadress Fågelviksgränden 4
Puhelin Telefon (09) 39 671 (vaihte växel)
Faksi Fax (09) 761 307
Sähköposti: etunimi.sukunimi@stakes.fi
E-post: förnamn.efternamn@stakes.fi
Internet Internet: www.stakes.fi

Palvelunumerot Servicenummer

Asiakaspalvelu Kundtjänst 3967 2190
Sähköposti E-post asiakaspalvelu@stakes.fi

Julkaisutilaukset Beställning av publikationer 3967 2190
Tilaukset puhelinvastaajaan Per telefonsvarare 3967 2308
Sähköposti Per e-post orders@stakes.fi
Faksi Per fax 3967 2450

Kirjaamo ja arkisto Registratorskontor och arkiv 3967 2393
Sähköposti E-post kirjaamo@stakes.fi
arkisto@stakes.fi

TERVE-SOS-tapahtuma Evenemanget TERVE-SOS 3967 2074
Sähköposti E-post tervesos@stakes.fi
Verkkopalvelu Webbplats www.stakes.fi/tervesos

Tietopalvelu Informationstjänst 3967 2194
Kirjasto Bibliotek 3967 2387
Faksi Fax 3967 2392
Sähköposti E-post infolib@stakes.fi

Viestintä Information 3967 2002
Faksi Fax 3967 2052
Sähköposti E-post viestinta@stakes.fi

Dialogi-lehti Tidskriften Dialogi
Päätoimittaja Riitta Viialainen Chefredaktör 3967 2440

Yhteiskuntapolitiikka-lehti
Den vetenskapliga tidskriften Yhteiskuntapolitiikka
Päätoimittaja Matti Virtanen Chefredaktör 3967 2196

Nordisk alkohol- och narkotikatidskrift
Päätoimittaja Kerstin Stenius Chefredaktör 3967 2197

Johto Ledning

Pääjohtaja, professori Vappu Taipale 3967 2011
Generaldirektör, professor
Ylijohtaja, professori Matti Heikkilä 3967 2025
Överdirektör, professor
Vs. ylijohtaja Juha Teperi Tf. överdirektör 3967 2027
Ylijohtaja Mauno Konttinen Överdirektör
(vv. 1.1.–31.12.2004 tjänstledig)
Johtaja Terhi Lönnfors Direktör 3967 2080

Pääjohtajan sihteeri Riitta Oksanen 3967 2010
Sekreterare till generaldirektören

Sosiaali- ja terveyspalvelut Social- och hälsovårdstjänster

Vs. tulosaluejohtaja Ilmo Keskimäki 3967 2263
Tf. resultatområdesdirektör
Tulosaluejohtaja Juha Teperi Resultatområdesdirektör
(vv. 1.1.–31.12.2004 tjänstledig)

Sosiaalisesti kestävä kehityksen ryhmä
Gruppen för socialt hållbar utveckling
Kehittämispäällikkö Ronald Wiman Utvecklingschef 3967 2464

FinOHTA - Terveystieteiden menetelmien arviointiyksikkö
FinOHTA – Finska enheten för utvärdering av metodik
Tutkimusprofessori Marjukka Mäkelä Forskningsprofessor 3967 2290

FinSoc – Sosiaalipalvelujen evaluaatioryhmä
FinSoc – Utvärdering av socialtjänsten
Kehittämispäällikkö Riitta Haverinen Utvecklingschef 3967 2087

Ikääntyminen ja palvelut Äldreservice och äldrepolitik
Kehittämispäällikkö Päivi Voutilainen Utvecklingschef 3967 2226

Käytäntöjen tutkimusryhmä Forskning i praktisk verksamhet
Tutkimusprofessori Elina Hemminki Forskningsprofessor 3967 2307

Mielenterveysryhmä Mental hälsa
Tutkimusprofessori Kristian Wahlbeck Forskningsprofessor 3967 2300

Palvelujen laaturyhmä Servicekvalitet
Ylilääkäri Ulla Idänpään-Heikkilä Överläkare 3967 2467

Terveystaloustieteen keskus CHESS
Centrum för hälsoekonomi – CHESS
Kehittämispäällikkö Markku Pekurinen Utvecklingschef 3967 2630

Vaikuttavuuden ja oikeudenmukaisuuden tutkimusryhmä
Forskningsgrupp för effektivitet och hälsa
Erikoistutkija Ilmo Keskimäki Specialforskare
(vv. 1.1. - 31.12.2004 tjänstledig)
Ryhmäpäällikön sijainen, erikoistutkija Anna-Mari Aalto
Ställföreträdande gruppchef, specialforskare 3967 2252

Yhteystiedot ■ Kontaktinformation

<i>Vammaispalvelut ja apuvälineet</i> <i>Service för handikappade personer och hjälpmedel</i> <i>Kehittämispäällikkö Aulikki Rautavaara Utvecklingschef</i>	3967 2077	<i>Tietoteknologian osaamiskeskus</i> <i>Informationsteknologiskt kompetenscenter</i> <i>Tutkimusprofessori Pekka Ruotsalainen Forskningsprofessor</i>	3967 2351
Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen Välifärds- och hälsofrämjande <i>Tulosaluejohtaja Sirpa Taskinen Resultatområdesdirektör</i>	3967 2148	<i>Tietopalvelu Informationstjänst</i> <i>Projektipäällikkö Jouko Ylälahti Projektchef</i>	3967 2406
<i>Hyvinvoinnin tutkimusryhmä Välifärdsforskning</i> <i>Tutkimuspäällikkö Mikko Kautto Forskningschef</i> <i>(vv. 1.2. - 31.12.2004 tjänstledig)</i> <i>Ryhmäpäällikön sijainen, erikoistutkija Sakari Karvonen</i> <i>Ställföreträdande gruppchef, specialforskare</i>	3967 2449	<i>Viestintä Information</i> <i>Viestintäpäällikkö Helena Lemminkäinen Informationschef</i>	3967 2002
<i>Alkoholi- ja huumeututkimusryhmä Alkohol- och drogforskning</i> <i>Tutkimusprofessori Marja Holmila Forskningsprofessor</i>	3967 2012	Hallintopalvelut Administration <i>Johtaja Terhi Lönnfors Direktör</i>	3967 2080
<i>Ehkäisevä päihdetyö Alkohol- och drogprenvention</i> <i>Kehittämispäällikkö Saini Mustalampi Utvecklingschef</i>	3967 2188	<i>Henkilöstö- ja yleishallintoyksikkö</i> <i>Personaladministration och service</i> <i>Lakimies Riitta-Liisa Niittymaa Jurist</i>	3967 2058
<i>Lapsuus ja perhe Barndom och familj</i> <i>Projektipäällikkö Minna Salmi Projektchef</i>	3967 2117	<i>Taloushallinto Ekonomiförvaltning</i> <i>Talouspäällikkö Tuula Vieru Ekonomichef</i>	3967 2635
<i>Kuntien hyvinvointistrategiat Kommunala välfärdsstrategier</i> <i>Kehittämispäällikkö Kerttu Perttilä Utvecklingschef</i>	3967 2318	<i>Johdon palvelut Ledningens stab</i> <i>Suunnittelupäällikkö Mikko Staff Planeringschef</i>	3967 2070
<i>Verkostotutkimus ja kehittämismenetelmät</i> <i>Nätverksforskning och utvecklingsmetoder</i> <i>Tutkimusprofessori Tom Arnkil Forskningsprofessor</i>	3967 2225	<i>Sisäinen tarkastus Intern revision</i> <i>Ylitarkastaja Elina Hyrsylä Överinspektör</i>	3967 2667
StakesTieto StakesInformation <i>Vs. tulosaluejohtaja Olli Nylander</i> <i>Tf. resultatområdesdirektör</i> <i>Tulosaluejohtaja Hannu Hämäläinen</i> <i>Resultatområdesdirektör</i> <i>(vv. 16.2. - 31.8.2004 tjänstledig)</i>	3967 2350	Ulkomaanavun yksikkö Enheten Internationellt utvecklingssamarbete <i>Tulosjohtaja Ali Arsallo Resultatdirektör</i>	3967 2042
<i>Sähköposti E-post</i>	<i>tieto@stakes.fi</i>	<i>Sähköposti E-post</i> <i>Verkkopalvelu Webbplats</i>	<i>ide@stakes.fi</i> <i>www.stakes.fi/hedec</i>
<i>Asiakaspalveluryhmä Kundtjänst</i> <i>Toimittaja Leena Vihma Redaktör</i>	3967 2124	<i>Projektiryhmä Projektgrupp</i> <i>Kehittämispäällikkö Ulla Parviainen Utvecklingschef</i>	3967 2036
<i>Julkaisuryhmä Publikationer</i> <i>Julkaisupäällikkö Päivi Väyrynen Publikationschef</i>	3967 2049	<i>Tukiryhmä Stödgrupp</i> <i>Kehittämispäällikkö Timo Sorsa Utvecklingschef</i>	3967 2638
<i>Tilastoprosessit-ryhmä Statistiska processer</i> <i>Kehittämispäällikkö Esa Arajärvi Utvecklingschef</i>	3967 2355	<i>Tiedottaja Informatör</i> <i>Ursula Aaltonen</i>	3967 2639
<i>Tilastoryhmä Statistik</i> <i>Kehittämispäällikkö Olli Nylander Utvecklingschef</i> <i>(vv. 16.2. - 31.8.2004 tjänstledig)</i> <i>Ryhmäpäällikön sijainen, kehittämispäällikkö Mika Gissler</i> <i>Ställföreträdande gruppchef, utvecklingschef</i>	3967 2279	Alue- ja kuntapalvelut Tjänster för regioner och kommuner <i>Johtaja Esko Hänninen Direktör</i>	3967 2611
		<i>Kuntapalvelut Konsulttjänster för kommuner</i> <i>Kehittämispäällikkö Maijaliisa Junnila Utvecklingschef</i>	3967 2631
		<i>TERVE-SOS-tapahtuma ja markkinointipalvelu</i> <i>Utbildningsevenemanget TERVE-SOS</i> <i>och marknadsföringstjänster</i> <i>Projektipäällikkö Anna Keto-Tokoi Projektchef</i>	3967 2074

Toimitus Redaktion:

HELENA LEMMINKÄINEN JA MIRJA KARLSSON, STAKESIN VIESTINTÄ STAKES INFORMATION

Ruotsinkielinen käännös Svensk översättning:

MARINA ANDERSSON, STAKESIN KIELITIIMI STAKES SPRÅKTEAM

Graafinen suunnittelu Grafisk planering:

MIA MARJOMÄKI, INNOCORP OY

Materiaalit Material:

IMPRESSIONS TEXTURES TRADITION, MOODY GREY 250G/M², GALERIE ART SILK 170G/M²

Painopaikka Tryckeri:

LÖNNBERG PAINOT OY

Valokuvat Fotografier:

ANNA MOLANDER, SVANTE ÖRNBERG, LARS WALLSTEN / GORILLA (kansi ja välilehdet pärm och mellanblad), TIHO RAUNIO / STUDIO TIHO RAUNIO OY (s. 4-5), OLLE LINDSTEDT, JAN DJENNER, DAVID TROOD / GORILLA (s. 6-7), BÄRD LOKEN, DAVID TROOD, MARKUS HENTTONEN / GORILLA (s. 8-9), MIKAEL ANDERSSON, PAULI VANHALA, MIKAEL ANDERSSON / GORILLA (s. 10-11), HARRI TAHVANAINEN, KIRSTI LAURINOLLI, OLLE LINDSTEDT, DAVID TROOD / GORILLA (s. 12-13), NINA KORHONEN / GORILLA (s. 14-15), NINA KORHONEN, KIRSTI LAURINOLLI, ESKO MÄNNIKÖ, ESKO MÄNNIKÖ / GORILLA (s. 16-17), NINA KORHONEN, MIKAEL ANDERSSON, LENA JOHANSSON / GORILLA (s. 18-19), ANDERS PETERSEN, LENA JOHANSSON, OLLE LINDSTEDT / GORILLA (s. 20-21), JENS OLOF LASTHEIN, DAVID TROOD / GORILLA (s. 22)

ISBN 951-33-1559-2

